

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ О.В. Стрельцова

« ____ » _____ 2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Тема: **ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У**
БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Виконавець: Рогозін Георгій Миколайович

Науковий керівник: д.ю.н, професор Буроменський Михайло Всеволодович

Нормоконтролер: викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Головатенко Марина Юріївна

Київ, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У БОРОТЬБІ З МІЖНАРОДНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ.....	8
1.1. Поняття та правова сутність міжнародної злочинності.....	8
1.2. Класифікація злочинів у міжнародному кримінальному праві.....	11
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ....	18
2.1. Міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю: поняття та зміст.....	18
2.2. Форми та принципи міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.....	21
2.3. Основні напрямки міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.....	25
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ.....	32
3.1. Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол) у сфері боротьби з міжнародною злочинністю.....	32
3.2. Агентство Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах (Європол) як регіональний механізм протидії міжнародній злочинності.....	45
3.3. Сучасні проблеми функціонування сучасних механізмів міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.....	49
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- Європол – поліцейська служба Європейського Союзу (*The European Union Agency for Law Enforcement Cooperation*)
- Інтерпол – Міжнародна організація кримінальної поліції (*The International Criminal Police Organization*)
- ООН Організація Об'єднаних Націй

ВСТУП

Актуальність теми. Однією з найскладніших міжнародних проблем соціальної, економічної та правової спрямованості у складі основної політики держави є боротьба з міжнародною організованою злочинністю, яка трансформувалася на інструмент проведення зовнішньополітичної діяльності, стала засобом досягнення найрізноманітніших геополітичних та власних корисливих цілей окремих держав, злочинних організацій та фізичних осіб.

Проблема існування міжнародної злочинності та її постійна ескалація, питання протидії таким соціально-правовим явищам як тероризм, екстремізм, торгівля людьми та людськими органами, кіберзлочинність та багато інших проявів злочинності стали найважливішими для окремих світових держав і всього міжнародного співтовариства, що, у свою чергу, свідчить про значущість цього явища в умовах глобалізації, оскільки сутність міжнародної злочинності із приватно-людської перетворилася на явище загальнопланетарного масштабу, яке потребує наявності сучасних та дієвих механізмів міжнародного співробітництва держав, спрямованого на попередження та викорінення злочинності.

Актуальність наукового аналізу вищезазначеної проблеми полягає у визначенні загальних принципів, методів та способів організації боротьби з організованою злочинністю на глобальному та регіональному рівнях. Ця боротьба реалізується у спільній та національній практиці найбільших держав світу.

Проблема організованої злочинності не є новою у світовій та вітчизняній політичній науці. В аналізі вищезгаданого протиправного феномену виділяються різні проблемно-тематичні напрямки, а його історія, коріння та причини зародження досліджувалися у роботах Ю. Антоняна, П. Агапова, О. Лебедева, О. Піджакова, Р. Градіна, Ш. Байрамова, І. Сазонова, Ю. Горбунова, О. Суворова, В. Попова та інших дослідників.

Класифікацією та типологією міжнародної організованої злочинності успішно займаються О. Барський, Дж. Літз, В. Комісаров, А. Боташева, І. Даньшин, Ю. Гаврилін, О. Шарапов, Л. Смирнов та ін.

Питанню міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю присвятили свої наукові розробки науковці у галузі міжнародного права, кримінології та інших суміжних галузей, зокрема варто відзначити праці В. Антипенка, В. Бикова, Н. Зеленської, В. Каламкаряна, А. Мацько, С. Нестеренко, В. Смеліка, Л. Тимченка.

Натомість поступовий розвиток міжнародної злочинності останніми роками, а також створення нових форм та видів міжнародних злочинів, що зумовлено розвитком інноваційних технологій, ставить на порядок денний сучасного міжнародного права проблему формування нових міжнародно-правових механізмів, спрямованих на боротьбу зі злочинністю. Все це зумовлює актуальність обраної теми дослідження: **«Правове регулювання співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю»**, яка представляє значний теоретичний та практичний інтерес.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є здійснення комплексного аналізу змісту правового регулювання міжнародного співробітництва держав у боротьбі з міжнародною злочинністю.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- дослідити поняття та правову сутність міжнародної злочинності;
- охарактеризувати класифікацію злочинів у міжнародному кримінальному праві;
- розкрити поняття та зміст міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю;
- дослідити форми та принципи міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю;

- провести аналіз основних напрямків міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю;
- окреслити особливості здійснення діяльності Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерпол) у сфері боротьби з міжнародною злочинністю;
- проаналізувати Агентство Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах (Європол) як регіональний механізм протидії міжнародній злочинності;
- розкрити сучасні проблеми функціонування сучасних механізмів міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.

Об'єкт дослідження: суспільні відносини у сфері міжнародного співробітництва держав у боротьбі з міжнародною злочинністю.

Предмет дослідження – норми права, що регулюють міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю; організаційно-правові механізми міжнародного співробітництва держав у сфері боротьби зі злочинністю.

Методологічна основа роботи. Методи дослідження було обрано із урахуванням мети і завдань, предмета та об'єкта дослідження. В основу методологічного підґрунтя дипломної роботи було покладено низку філософських, загальнонаукових методів пізнання, а також методів правової науки, що властиві як для загальної теорії права, так і для теорії міжнародного права та порівняльного правознавства.

У даній дипломній роботі були використані такі методи: формально-логічні методи (аналіз, синтез, дедукція, індукція використані при дослідженні сучасних наукових підходів до розуміння сутності поняття «злочинність», «міжнародна злочинність», «транснаціональна організована злочинність»; «міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі

злочинністю»); загальнонауковий метод (застосовано з метою вивчення особливостей організації та здійснення міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю); системно-структурний метод (був застосований при дослідженні особливостей впливу положень міжнародних договорів у сфері протидії міжнародній злочинності на національне законодавство держав-учасниць).

Особливе значення у рамках нашого дослідження посіли спеціально-наукові методи дослідження, серед яких слід відзначити: метод тлумачення юридичних норм, використаний для дослідження змісту міжнародних договорів як конвенційних механізмів протидії організованим злочинності; порівняльно-правовий метод було застосовано з метою визначення спільних та відмінних рис в діяльності Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу) та Агентства Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах.

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями, об'єктом та предметом дослідження, а також логікою викладення матеріалу. Дипломна робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел (63 найменування). Загальний обсяг дипломної роботи складає 68 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У БОРОТЬБІ З МІЖНАРОДНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

1.1. Поняття та правова сутність міжнародної злочинності

У сучасній кримінологічній науці поняття «злочинність» (англ. *crime*) займає центральне місце.

Існує безліч визначень даного правового терміну. На думку одних учених, під злочинністю слід розуміти «відокремлене соціально-правове явище у межах кола порушень правових норм та моралі» [40, с. 6]. В. Кудрявцев розглядає злочинність як «одні з параметрів соціуму, які характеризують стан соціального механізму, процеси узгодженості та взаємодії між його складовими елементами» [28, с. 19–20]. Найповніше, на наш погляд, розкриває сутність поняття злочинності С. Іншаков: «злочинність – це негативна властивість класового суспільства, представлена у можливості останнього породжувати масове скоєння небезпечних діянь» [22, с. 14–15].

Розглядаючи злочинність як найскладніше соціальне явище, слід окремо відзначити такий її різновид, як «міжнародна злочинність», що є однією з найважливіших проблем сучасного суспільства. Це обумовлюється тим, що цей вид злочинності зазіхає весь світовий правопорядок, порушуючи його підвалини.

На сьогодні у міжнародному праві відсутній єдиний уніфікований підхід до розуміння сутності поняття «міжнародна злочинність» (англ. *international crime*), при цьому багато науковців ототожнюють міжнародну злочинність з таким поняттями, як «транскордонна організована злочинність», «транснаціональна злочинність», «транснаціональна організована злочинність».

Так, на думку юриста-міжнародника М. Вербенського, під поняттям «транснаціональна злочинність» слід розуміти різновид організованої злочинності, характерною рисою якого є наявність структурованої системи високоорганізованих та ретельним чином законспірованих злочинних угруповань, що здійснюють міжрегіональну та/або міжнародну злочинну діяльність у вигляді промислу, спрямованістю якого є здійснення систематичного отримання максимальних прибутків або надприбутків, як правило, із використанням державних структур та/або інститутів громадянського суспільства у своїх інтересах [3, с. 83–84].

Вітчизняна дослідниця О. Репецька зазначає, що «міжнародна організована злочинність» є здійснення злочинними організаціями операцій незаконного характеру, що пов'язані із переміщенням потоків інформації, грошових коштів, фізичних об'єктів, людей, інших матеріальних та/або нематеріальних цінностей через державні кордони задля використання сприятливої ринкової кон'юнктури в одній або декількох іноземних державах для отримання економічної вигоди, а також з метою ухилення від здійснюваного державою соціального контролю за допомогою використання суттєвих відмінностей у системах кримінального правосуддя різних країн та корупції [46, с. 34].

А. Войціховський пропонує під поняттям «міжнародна злочинність» розуміти одну з форм міжнародної протиправної діяльності організованих злочинних груп та/або організацій, що передбачає використання різних методів, у тому числі примусового характеру, та заборонених товарів і послуг, що здійснюється в межах двох або більше держав [8, с. 11].

Про складний характер явища міжнародної злочинності у своїх дослідженнях стверджує російський дослідник І. Баранник, який розглядає її в двох аспектах – кримінологічному та кримінально-правовому. Так, з позицій кримінологічного аспекту, міжнародна злочинність являє собою соціальне явище кримінально-правового характеру, зумовлене низкою історичних підвалин, що знаходить свій прояв у функціонуванні злочинних

організацій та співтовариств, які у своїй діяльності користуються злочинним зв'язками, а також корумпованими посадовими особами у митних, прикордонних та інших органах та установах, що здійснюють контроль зовнішньоекономічної діяльності, з метою реалізації незаконних операцій щодо переміщення потоків інформації, фінансових активів, фізичних об'єктів, людей, інших матеріальних та/або нематеріальних цінностей через державні кордони задля забезпечення власного функціонування та задоволення потреб, що передбачає збагачення та примноження фінансових активів [2, с. 6].

З позицій кримінально-правового аспекту, І. Баранник вважає міжнародну злочинність сукупністю злочинних формувань та співтовариств, якими здійснюється злочинна діяльність на території більше, ніж однієї держави, або вчиняються злочини на території одній державі, але суттєва певна частина їх планування, підготовки та/або загального керівництва та/або контролю здійснювалася на території іншої держави, або вчиняються на території однієї держави організованою злочинною групою, яка здійснює свою діяльність у декількох державах, або її суттєві наслідки мають місце в іншій державі [2, с. 7].

Вітчизняний дослідник І. Нуруллаєв міжнародну злочинність вважає транснаціональною організованою злочинністю та пропонує таке визначення поняттю «транснаціональна організована злочинність»: це протиправна діяльність міжнаціональних наддержавних організацій з функціональною ієрархічною структурою, які, використовуючи насильство, банківські маніпуляції, використання ринку незаконних товарів та послуг, корупцію державних, політичних та суспільних діячів та інших спонсорів, затверджують свою владу на міжнародному (глобальному/регіональному) рівні задля задоволення корисливих інтересів та одержання прибутку за рахунок національних держав [33, с. 43].

Звертаючись до конвенційного визначення поняття «транснаціональна організована злочинність», закріпленого у положеннях статті 2 Конвенції

Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р., варто констатувати, що транснаціональна організована злочинність є «...діяльністю організованих злочинних груп, що структурно оформлені в групу у складі трьох і більше осіб, функціонують протягом певного періоду часу та діють узгоджено з метою вчинення одного або декількох транснаціональних злочинів для одержання прямо або опосередковано фінансової або іншої матеріальної вигоди» [24].

Таким чином, на основі узагальнення різних наукових підходів до розуміння сутності правових понять «злочинність», «міжнародна злочинність», «організована злочинність» та «транснаціональна організована злочинність», представлених у конвенційних та доктринальних джерелах, можна сформулювати таке визначення поняттю «міжнародна злочинність»: це форма організованої злочинності найвищого рівня кримінальної еволюції, діяння якої здійснюються на території двох та більше держав, суб'єкти якої представлені національними та міжнародними злочинними організаціями та здійснюють вплив та діяльність у вигляді злочинного промислу на декілька держав, групу суміжних держав, окремі регіони, континенти або світове співтовариство у цілому.

1.2. Класифікація злочинів у міжнародному кримінальному праві

На сьогодні розвиток міжнародної злочинності актуалізує необхідність розгляду питання різновидів злочинів у сучасному міжнародному праві, оскільки розуміння їх сутності та правового змісту сприятимуть кращому розумінню напрямків побудови та подальшого вдосконалення міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.

Аналізуючи основні види злочинів у міжнародному кримінальному праві, необхідно застосовувати зміст поняття «злочину». Так, під поняттям «злочин» у сучасній доктрині міжнародного права слід розуміти винне

діяння, що зазіхає на міжнародну безпеку, світовий правопорядок та його окремі сфери, визнане внаслідок узгодження волевиявлень суверенних держав протиправним та підлягає кримінальному покаранню [9, с. 132]. Визначення цього поняття дає змогу відмежувати злочини у сфері міжнародного кримінального права від інших злочинів, скоєних в рамках декількох держав.

Як зазначає Г. Жаровська, національні особливості при характеристиці основних видів злочинів у міжнародному праві виявляються вже в тому, що як підставу класифікації таких злочинів пропонується розглядати об'єкт міжнародної кримінально-правової охорони [17, с. 93].

Так, Т. Супрун вважає, що в основу видової класифікації злочинів у міжнародному кримінальному праві має бути покладено родовий об'єкт злочинного зазіхання як своєрідного «інтегрованого знаменника» ступеню тяжкості скоєного протиправного діяння, що відмежовує його від інших злочинних посягань [50, с. 355]. Враховуючи те, що у міжнародному кримінальному праві багато злочинів можуть одночасно зазіхати на декілька родових об'єктів кримінально-правової охорони, науковець пропонує таку класифікацію злочинів у міжнародному праві:

1) злочини проти світу (людства). До цієї групи злочинів слід відносити агресію (агресивну війну), загрозу агресії; злочини проти безпеки людства (геноцид); дії, що здійснюються в рамках свідомого широкомасштабного або систематичного нападу на будь-яких цивільних осіб (в тому числі вбивство, винищення, поневолення, депортація або насильницьке переміщення; жорстоке позбавлення фізичної волі; тортури; згвалтування або різноманітний сексуальний примус; переслідування за національними, етнічними, культурними, релігійними чи гендерними мотивами (насильницьке зникнення людей), апартеїд;

2) військові злочини;

3) злочини проти особистих прав та свобод людини. До цієї групи відносяться: злочини, пов'язані із встановленням атрибутів власності на

людину; торгівля людьми; злочини, що виражаються у нелюдських та/або таких, що принижують гідність, видах поведження та покарання;

4) злочини проти громадської безпеки – міжнародний тероризм; злочини проти безпеки морського судноплавства; незаконний обіг ядерного матеріалу; екологічні злочини;

5) злочини проти здоров'я населення та суспільної моральності – незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин; посягання на культурні цінності народів; незаконний обіг порнографічної продукції;

6) злочини проти світової фінансово-економічної системи – фальшивомонетництво; легалізація злочинних доходів; злочини економічного характеру, що скоюються в економічній зоні або на континентальному шельфі [50, с. 355–356].

Аналіз наукової літератури у сфері міжнародного кримінального права свідчить про те, що у цілому види злочинів у міжнародному кримінальному праві класифікуються з різних підстав, серед яких особливо варто відзначити матеріальні та формально-юридичні.

Так, у межах матеріальних підстав у міжнародному кримінальному праві представлена класифікація злочинів, що набула найбільшого поширення та пов'язана з оцінкою глобальності тієї загрози, яку втілюються собою відповідні протиправні діяння. Відомий науковець І. Карпець пропонує поділяти всі злочини, що становлять предмет міжнародного кримінального права, на дві великі групи: 1) перша група «міжнародні злочини»; 2) друга група «злочини міжнародного характеру» [52, с. 207]. Вважаємо такий підхід юридично вірним, оскільки він ґрунтується не тільки на матеріальному критерії характеру та ступеню суспільної небезпеки злочинів, а й на їхньому нормативному «походженні», тобто джерелі та способі формально-юридичної фіксації.

Слід зазначити, що запропонована І. Карпцем класифікація є базовою, оскільки, незважаючи на те, що іноді автори пропонують інші підстави, у ході

вивчення виявляється, що в кінцевому рахунку мова йде про одні й ті ж самі злочини.

Видатний юрист-міжнародник І. Лукашук, дотримуючись формально-юридичної схеми, пропонує дві групи діянь, що передбачаються міжнародним кримінальним правом [30, с. 374]:

1) злочини за загальним міжнародним правом. До цієї групи автор відносить: а) злочини проти миру: планування, підготовку, розв'язування або ведення агресивної війни або війни з порушенням міжнародних договорів або запевнень, а також участь у загальному плані або змові, спрямованих на здійснення будь-якої з таких дій; б) військові злочини: серйозні порушення законів та звичаїв війни (вбивства або катування військовополонених, безцільне руйнування міст, розграбування власності, біологічні експерименти, взяття цивільних осіб як заручників тощо); в) злочини проти людяності: вбивства, винищення, поневолення, жорстоке поводження з громадянським населенням тощо;

2) конвенційні злочини, тобто передбачені конвенціями, що зобов'язують держави, що є державами-учасницями цих конвенцій, ввести відповідні норми у своє кримінальне законодавство з метою забезпечення юрисдикції [30, с. 325], включають такі діяння, як: тероризм; захоплення заручників; торгівлю рабами і звернення в рабство; торгівлю людьми та експлуатацію проституції; підробку грошових знаків; незаконну торгівлю наркотиками; незаконні ввезення, вивезення та передачу права власності на культурні цінності; тощо.

І. Карпець міжнародними злочинами пропонує вважати лише ті діяння, які становлять підвищену небезпеку для існування мирних відносин та співробітництва між державами, незалежно від їхнього соціально-політичного устрою [50, с. 209].

На думку Є. Ляхова, міжнародні злочини – це ті, що передбачають посягання на основи міжнародних відносин, називаючи їх «злочинами проти миру та людства») [31, с. 36].

Л. Філянїна визначала міжнародні злочини як зазіхання на незалежність кожного народу і мирні відносини між народами [57, с. 418], Л. Моджорян – як «зазіхання на саме існування держав і націй» [32], Д. Левін – «як посягання на свободу народів світу, на інтереси всього прогресивного людства, корінні основи міжнародного спілкування всіх держав» [53, с. 19].

Відтак, відзначається наявність певних дефінітивних розбіжностей у авторів у визначенні сутності поняття «міжнародні злочини», проте їх погляди сходяться в тому, що до групи міжнародних злочинів слід відносити злочини проти миру (планування, підготовку, розв'язування або ведення агресивної війни або війни, порушуючи міжнародні договори, угоди або запевнення, або участь у загальному плані або змові), спрямованих на здійснення будь-якої із зазначених дій); військові злочини (порушення законів або звичаїв війни); злочини проти людства (вбивства, винищення, поневолення, посилення та інші жорстокості, вчинені щодо цивільного населення до або під час війни; переслідування з політичних, расових, релігійних мотивів з метою здійснення або у зв'язку з будь-яким злочином, що підлягає юрисдикції Міжнародного військового трибуналу); використання заборонених коштів, методів та знарядь ведення війни; геноцид; екоцид; біоцид; апартеїд; найманство.

Розглядаючи злочини міжнародного характеру, варто наголосити на тому, що за визначенням І. Карпеця, вони являють собою діяння, передбачені міжнародними угодами (конвенціями), що не належать до злочинів проти людства, але посягають на нормальні відносини між державами, що завдають шкоди мирній співпраці у різних галузях відносин (економічних, соціально-культурних, майнових тощо), а також організаціям та громадянам, які караються згідно з нормами, встановленими у міжнародних угодах (конвенціях), ратифікованих у встановленому порядку, або згідно з нормами національного кримінального законодавства відповідно до цих угод [50, с. 209].

Автор пропонує виділяти такі підгрупи злочинів міжнародного характеру, що завдають шкоди:

1) мирному співробітництву та нормальному здійсненню міждержавних відносин (тероризм, викрадення літаків, незаконне радіомовлення тощо);

2) міжнародному економічному та соціально-культурному розвитку (контрабанда, нелегальна еміграція, поширення наркотиків, підробка грошей та цінних паперів тощо);

3) особистості, майну, моральним цінностям (торгівля людьми, піратство, поширення порнографії тощо);

4) інші злочини міжнародного характеру (вчинені на борту повітряного судна, розрив чи пошкодження морського кабелю, ненадання допомоги на морі тощо) [50, с. 210].

Водночас, на думку В. Антипенко, необхідно говорити про ще одну підставу класифікації злочинів міжнародного характеру, пов'язаних із критерієм масштабності територій (регіонів), у яких перебувають держави-учасниці [1].

Це зумовлено тим, що численні акти міжнародного права розцінюють зростання злочинності як одну з найбільш значних загроз міжнародному миру та безпеці. Наприклад, у Віденській декларації про злочинність і правосуддя від 20 квітня 2000 р. особливо наголошувалося, що держави-члени ООН стурбовані впливом на суспільство результатів скоєння серйозних злочинів, що мають глобальний характер, і «...переконані в необхідності двостороннього, регіонального та міжнародного співробітництва у сфері попередження злочинності та кримінального правосуддя» [5].

На сьогодні поряд із міжнародними злочинами у світі склалася так звана «транснаціональна злочинність». Так, протягом 90-х рр. XX ст. масштаби, інтенсивність та витонченість транснаціональної організованої злочинності зросли. Кінець «холодної війни», колапс державної влади в деяких країнах та регіонах, процес глобалізації торгівлі, фінансів,

комунікацій та інформації по сприяли формуванню середовища, в якому багато злочинних організацій знайшли більш вигідним і кращим діяти крізь кордони держав, ніж зосередити свою діяльність у межах однієї держави. У деяких випадках така діяльність із перетину кордонів ведеться в межах одного регіону, в інших вона навіть набула світового масштабу, тобто має транснаціональний характер.

На думку низки авторів, поняття «транснаціональні злочини» та «злочини міжнародного характеру» є синонімами [2], однак транснаціональні злочини відрізняються як від міжнародних злочинів (тобто визнаних такими відповідно до міжнародного права, наприклад військових злочинів), так і від локальних злочинів, на які можуть впливати фактори поза межами юрисдикції задіяної держави, але які по суті обмежені юрисдикцією однієї держави [4].

Істотний внесок у нормативну регламентацію боротьби з транснаціональними злочинами зробила Організація Об'єднаних Націй. Генеральна Асамблея ООН у 2000 р. ухвалила Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності.

Відповідно до положень частини 2 статті 3 вказаної конвенції передбачається, що: «Злочин носить транснаціональний характер, якщо: а) він скоєний більш ніж в одній державі; б) він скоєний в одній державі, але значна частина його підготовки, планування, керівництва або контролю має місце в іншій державі; с) він скоєний в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність у більш ніж одній державі; або d) він скоєний в одній державі, але його суттєві наслідки мають місце в іншій державі» [24].

Таким чином, на підставі викладеного у сучасному міжнародному кримінальному праві прийнято класифікувати злочини таким чином: 1) міжнародні злочини; та 2) злочини міжнародного характеру, зокрема транснаціональні злочини, передбачені спеціальними міжнародними конвенціями (угодами). Встановлено, що будь-яка класифікація злочинів,

заснована на юридично значущому критерії, являє собою самостійну теоретичну цінність, представлена нами класифікація дає змогу повномірно відобразити специфіку та систему міжнародних кримінально-правових відносин, розкрити зміст сучасних завдань міжнародного кримінального права у боротьбі зі злочинністю.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

2.1. Міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю: поняття та зміст

Сьогодні відзначається зростання проявів загрози з боку міжнародної злочинності на внутрішньонаціональному та міждержавному рівнях, що актуалізує питання необхідності вживання з боку всіх держав міжнародного співтовариства відповідних заходів, спрямованих на боротьбу з проявами міжнародної організованої злочинності.

У спеціальній літературі питання міжнародного співробітництва держав, яке зумовлене наявністю спільних потреби у підтримці правопорядку знаходиться у полі зору сучасних науковців та на порядку денному багатьох правничих обговорень, проте загальне визначення цієї правової категорії на сьогодні відсутнє та є дискусійним.

Так, на думку Л. Філяніної, під «міжнародним співробітництвом держав у боротьбі зі злочинністю» слід розуміти вид взаємодії держав, спрямованої на забезпечення захисту особи, суспільства, держави, міжнародного співтовариства від злочинних діянь, суспільна небезпечність яких вимагає об'єднання зусиль декількох держав [57, с. 418].

Ю. Чорноус у своїх розробках розглядає співробітництво як складну систему відносин, що включає міжнародну злочинність як об'єкт цілеспрямованого впливу держав у боротьбі із нею, узгоджену політику, договірно-правову основу та внутрішнє законодавство, правозастосовну та організаційну діяльність суб'єктів співробітництва (держав), спрямовану на попередження злочинності, ведення кримінально-правової боротьби із нею та виконання кримінальних покарань у випадку дотримання комплексу встановлених правил поведіння з правопорушниками [59, с. 19–20].

Вітчизняний учений, юрист-міжнародник М. Буроменський вказує на те, що «співробітництво держав поширюється на процеси уніфікації кримінального, кримінально-процесуального, пенітенціарного законодавства, на надання міждержавної правової допомоги у кримінальних справах, на процеси формування міжнародного кримінального права» [32; 50, с. 356–357].

Вітчизняний науковець В. Попко у своїх дослідженнях відходить від класичного розуміння співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю та розглядає його з точки зору транснаціонального кримінального права, вважаючи, що його нормами регулюється міждержавне правове співробітництво у сфері протидії транснаціональним злочинам (злочинам міжнародного характеру) шляхом застосування двох методів юридичного регулювання – заборони та припису [61, с. 223].

У цьому контексті автор зазначає, що транснаціональне кримінальне право є системою загальновизнаних міжнародних правових принципів та норм, спрямованих на регулювання співробітництва між суб'єктами міжнародного права у сфері протидії та запобігання транснаціональним злочинам, а також організації та проведення кримінального переслідування та притягнення до кримінальної відповідальності винних у скоєнні транснаціональних злочинних діянь осіб.

Натомість професор О. Кибальник вважає, що міжнародне співробітництво у сфері протидії злочинності є засобом реалізації методів транснаціонального кримінального права, оскільки норми, що регулюють таке співробітництво, є юридичною основою міжнародного кримінального процесу [61, с. 224].

У національному законодавстві нашої держави, зокрема у положеннях статті 542 Кримінального процесуального кодексу України, під поняттям «міжнародне співробітництво держав» розуміється процес здійснення діяльності уповноважених органів у ході здійснення кримінального провадження, суть якого полягає у застосуванні комплексу необхідних заходів

з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків» [27].

З огляду на це держави ставлять перед собою завдання, спрямовані на організацію ефективного та всесторонніх механізмів взаємодії, спрямованих на протидію міжнародній злочинності, а саме:

1) узгодити існуючу класифікацію злочинів у сучасному міжнародному кримінальному праві, які являють собою небезпеку для декількох або всіх держав світової спільноти;

2) координувати засоби попередження та протидії міжнародним злочинам та злочинам міжнародного характеру;

3) встановити юрисдикцію над міжнародними злочинами та злочинцями;

4) забезпечити невідворотність покарання;

5) надати правову допомогу у кримінальних справах, що передбачає екстрадицію осіб, винних у скоєнні міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру [1, с. 125].

Таким чином, під поняттям «міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю» слід розуміти як комплексну узгодженість дій суверенних держав та міжнародних організацій, спрямованістю яких є забезпечення розробки та координації комплексу процесуально-правових заходів щодо попередження злочинності, розкриття окремих видів міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру, а також виявлення, затримання та передачу правосуддю правопорушників, визначення цілей та вирішення завдань з мінімізації транснаціональних і внутрішньонаціональних протиправних діянь.

2.2. Форми та принципи міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю

Міжнародне співробітництво держав у сфері протидії злочинності здійснюється у певних формах та ґрунтується на сукупності міжнародно-правових принципів.

Так, на рис. 2.1 представлені основні форми міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.

Рис. 2.1. Сучасні форми міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю

Джерело: складено на основі [17, с. 92].

У міжнародному кримінальному праві відомо, що міждержавна взаємодія, спрямована на боротьбу зі злочинністю, здійснюється на комплексі загальноновизнаних засад – міжнародних принципах, які забезпечують визначення порядку організації та здійснення діяльності держав та міжнародних організацій у сфері боротьби з міжнародною злочинністю.

На рис. 2.2 представлені міжнародні принципи, які покладені в основу міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.

Рис. 2.2. Принципи міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю

Джерело: [32].

Охарактеризуємо представлені на рис. 2.2 принципи, покладені в основу міжнародного співробітництва держав у боротьбі з тероризмом.

1. Принцип утримання від застосування сили або погрози силою – закріплений у положеннях пункту 4 статті 2 Статуту ООН, де прокламується: «...усі члени ООН утримуються в їх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування...» [49]. Міжнародний обов’язок не застосовувати силу або погрожувати застосуванням сили поширюється на всіх держав-учасниць Організації Об’єднаних Націй, являючи собою основу для міждержавного співробітництва у різних сферах, включно зі сферою протидії міжнародній злочинності.

Аналізуючи нормативний зміст принципу утримання від застосування сили або погрози силою, можна визначити такі його ключові постулати:

– по-перше, здійснення міжнародного співробітництва держав у сфері протидії злочинності повинно бути на добровільних засадах, виключаючи будь-які прояви примусу або погрози силою;

– по-друге, неможливість використання проблем, виникнення яких зумовлено здійснюваним співробітництвом держав у сфері кримінальної юстиції, з метою безпідставного прямого та/або опосередкованого (непрямого) застосування сили чи погрози силою [32]. Як зазначає професор І. Лукашук, у Статуті ООН передбачається виключно два випадки можливості застосування збройної сили: 1) на виконання статті 51 Статуту ООН з метою самооборони; 2) на виконання статей 39 та 42 Статуту ООН у відповідності до рішення Ради Безпеки ООН у випадку загрози миру, порушення миру та/або акту агресії [30, с. 208–209; 49].

2. Принцип мирного вирішення спорів – полягає у праві держави застосовувати широкий перелік засобів мирного врегулювання спірних та/або конфліктних питань. Так, зокрема, у Статуті ООН закріплюється право держав вільно обирати з-поміж мирних засобів вирішення спорів (наприклад, судовий розгляд, примирення, переговори, посередництво тощо). При цьому варто зауважити, що під час вирішення спору у сфері кримінальною юстиції, держави мають право самостійно обирати той спосіб мирного вирішення спору, який визначається у текстах двосторонніх угод та багатосторонніх конвенційних інструментах [49; 52, с. 199].

Наприклад, можливість застосування державами арбітражного способу вирішення спору знаходить своє відбиття у положеннях деяких універсальних конвенцій, а саме в Конвенції про відмивання, пошук, арешт і конфіскацією доходів, одержаних злочинним шляхом 1980 р., Конвенції ООН

про боротьбу з незаконним оборотом наркотичних засобів і психотропних речовин (19 грудня 1988 р.) та ін. [52, с. 199–200].

3. Принцип невтручання у внутрішні справи – закріплений у положеннях пункту 7 статті 2 Статуту ООН та полягає у тому, що жодна держава або група держав, не має (мають) права втручатися у внутрішні справи будь-якої іншої держави [49]. З огляду на те, що здійснення діяльності у сфері боротьби зі злочинністю є слід відносити до внутрішньої компетенції окремої держави, можна визначити такі основні положення застосування зазначеного принципу в боротьбі зі злочинністю [51, с. 184]:

– державами самостійно визначається із переліком конкретних напрямів співробітництва у сфері протидії злочинності, а також партнерами, з якими така міждержавна взаємодія буде здійснюватися. Це положення втілюється праві держави самостійно укладати договори про надання правової допомоги, а також угоди про боротьбу з окремими видами злочинів, вступати у міжнародні організації, що займаються проблемами зі злочинністю тощо;

– держави є вільними у визначенні масштабів співробітництва у сфері протидії злочинності, що знаходить своє втілення на практиці через внесення застережень у відповідні міжнародні договори, а також через визначення форм участі в роботі міжнародних конференцій, семінарів, які присвячені протидії зі злочинністю [51, с. 184–186].

4. Принцип невидачі державою своїх громадян та політичних емігрантів – полягає у тому, що особи, обвинувачені у скоєнні політичних злочинів або яких переслідують з політичних мотивів, не підпадають під дію міжнародних договорів. Міжнародне співробітництво держав у сфері боротьби зі злочинністю ведеться виключно щодо злочинів загальнокримінального характеру.

5. Принцип невідворотності покарання – зводиться до того, що кожна особа, яка вчинила злочин, має понести кримінальну відповідальність та відбутися покарання.

6. Принцип гуманності – полягає у тому, що метою будь-якого покарання є відповідність ресоціалізації особи, тобто не лише покарання, але й створення умов для перевиховання та виправлення особи-злочинця [51, с. 188].

7. Принцип захисту прав своїх громадян за кордоном – регламентований у положеннях Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р. та Віденської конвенції про консульські зносини 1963 р. та полягає у тому, що особа, перебуваючи за межами своєї держави, не може втратити зв'язок зі своєю державою (країною резидентства /громадянства) [52].

Таким чином, у сучасному міжнародному праві міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю здійснюється у певних формах та ґрунтується на міжнародних принципах та стандартах. Основними формами міждержавної взаємодії у сфері протидії злочинності є: профілактика міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру; організація та реалізація спільних заходів держав, спрямованих на припинення протиправних дій осіб та/або організацій та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності; проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих дій; обмін інформацією; укладення міжнародних (двосторонніх та багатосторонніх договорів у сфері боротьби зі злочинністю) та ін.

Основними засадничими принципами, які покладено в основу міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю, можна визначити такі: незастосування сили або погрози силою; гуманність; невідворотність покарання; забезпечення захисту своїх громадян за кордоном; невидача своїх громадян та політичних емігрантів; невтручання у внутрішні справи; мирне вирішення міжнародних спорів.

2.3. Основні напрямки міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю

У сучасному міжнародному кримінальному праві міжнародне співробітництво держав, спрямоване на боротьбу зі злочинністю, являє собою складну систему відносин, що представлена узгодженою політикою, законодавством, здійснення правозастосовної, організаційно-управлінської, інформаційної та науково-дослідної діяльності держав світового співтовариства в особі їх державних органів та посадових осіб та міжнародних організацій із попередження злочинності, боротьби з нею та поводження з особами, що скоїли кримінальні правопорушення.

Як зазначає І. Нуруллаєв, головною метою міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю, є спрямування дій держав в особі їх правоохоронних органів на досягнення узгодженості в діях та застосуванні заходів під час організації та реалізації процесу розслідування кримінальних правопорушень та вдосконалення системи міжнародних правових норм у сфері міжнародного кримінального права [34, с. 230].

На сьогодні існують декілька підходів до визначення напрямків міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.

Так, вітчизняний юрист-міжнародник Л. Тимченко зазначає, що міжнародна взаємодія, спрямована на боротьбу зі злочинністю, традиційно розвивається у трьох напрямках:

– по-перше, розробка та укладення двосторонніх договорів (угод), в яких держави регламентують питання надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах, процедурах екстрадиції (видачі кримінальних правопорушників) та передачі засуджених осіб до держави громадянства з метою відбування там кримінального покарання. Наприклад, між Україною та Польщею 24 травня 1993 р. було укладено двосторонній Договір між

Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах;

- по-друге, регіональне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю, що передбачає як розробку та укладення багатосторонніх конвенційних механізмів по окремим видам злочинів (наприклад, Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями від 18 вересня 2014 р., Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р. та ін.), так і міждержавну взаємодію держав з регіональними організаційно-правовими інституціями, створеними з метою протидії злочинності (наприклад, взаємодія між Україною та Європолем на основі Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне та оперативне співробітництво від 14 грудня 2016 р.);

- міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю в універсальних міжнародних організаціях (ООН та її спеціалізовані установи, комітети, Міжнародна організація кримінальної поліції) [52, с. 430].

Вітчизняні науковці Д. Грицишен, О. Джужа та Ю. Іванов виокремлюють наступні п'ять напрямків міжнародного співробітництва держав, спрямованого на боротьбу зі злочинністю:

- розробку, прийняття та реалізацію дво- та багатосторонніх договорів (угод) про боротьбу з окремими видами злочинів, що становлять міжнародну загрозу для всього міжнародного співтовариства;

- надання правової допомоги у кримінальних справах, включно з екстрадицією (процедурою видачі осіб, що вчинили кримінальне правопорушення);

- розробку міжнародних норм та стандартів, спрямованих на забезпечення захисту прав людини у сфері охорони правопорядку;

– взаємну діяльність щодо регламентації питань національної та міжнародної кримінально-правової юрисдикції;

– міждержавну взаємодію, спрямовану на попередження, виявлення, припинення та розкриття міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру [9, с. 135].

Аналізуючи чинне законодавство України, слід зазначити, що згідно положень статей 573–593 Глави 44 «Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція)» [27] та спираючись на сучасну наукову думку деяких вітчизняних дослідників (О. Хороновський, О. Торбас та ін.) [58], екстрадицію не слід розглядати як різновид міжнародно-правової допомоги, а доцільно виокремлювати в окрему форму співробітництва у кримінальному провадженні.

Вітчизняний науковець, юрист І. Нуруллаєв у своїх дослідженнях визначає один із пріоритетних напрямків міжнародного співробітництва держав у сфері боротьби з організованою транснаціональною злочинністю – формування та реалізацію «міжнародної кримінальної політики», представлену у формі ратифікованих міжнародних дво- або багатосторонніх договорів держави, в основу якої покладено сукупність взаємоприйнятих принципів, сформульованих у кримінальних, кримінально-процесуальних, кримінально-виконавчих та інших нормах внутрішньонаціонального законодавства держави та/або визначених на доктринальному рівні на умовах взаємного погодження всіх правових процедур [33, с. 39].

Вітчизняний дослідник В. Попко, розвиваючи концепцію існування транснаціонального кримінального права як базису для формування міжнародного співробітництва держав у сфері боротьби зі злочинністю, вказує на важливість такого напрямку міжнародної взаємодії держав у боротьбі з транснаціональною злочинністю як надання правової допомоги.

Так, у своїх наукових розробках автор зазначає, що нормами транснаціонального кримінального права визначаються засадничі принципи міжнародного співробітництва держав стосовно надання взаємної правової допомоги у сфері боротьби з транснаціональною організованою злочинністю [38, с. 166]. Адже, як зазначають М. Буроменський, Н. Зелінська, М. Костенко та інші вчені, міждержавне співробітництво у боротьбі зі злочинністю потребує належного правового оформлення та обумовлюється характером міжнародних злочинів, що є прямою загрозою як для окремих держав, так і для всієї світової спільноти [32; 38].

На думку В. Попко, в основу міжнародного співробітництва держав у сфері транснаціонального кримінального права покладено принципи міжнародного кримінального права, що знаходять своє відбиття у міжнародних конвенціях, договорах, деклараціях, пактах, а також в актах внутрішньонаціонального законодавства. Так, зокрема, науковець виокремлює такі принципи міжнародного співробітництва держав у сфері надання взаємної правової допомоги у протидії злочинності [38, с. 166]:

- принцип взаємності співробітництва;
- принцип добровільності здійснення правових заходів, спрямованих на боротьбу зі злочинністю;
- принцип дотримання національного суверенітету та безпеки;
- принцип уступки суверенітету, або можливості застосування законодавства іноземної держави у боротьбі зі злочинністю;
- принцип відповідності прохання держави-запитувача законодавству запитуваної держави;

- принцип рівності повноважень компетентних органів державної влади;
- принцип дотримання законності;
- принцип забезпечення правового захисту;
- принцип реалізації умов міжнародного договору за допомогою норм внутрішньонаціонального законодавства держави;
- принцип дії міжнародного договору виключно на території його держав-учасниць; та
- принцип здійснення міжнародного співробітництва на засадах права, передбаченого нормами міжнародного договору [38, с. 166–167].

При цьому, як зазначає В. Попко, у ході переслідування осіб, обвинувачених у скоєнні міжнародних злочинів, та/або під час вирішення процесуальних питань, має місце виникненню питання кримінально-правової юрисдикції, основні принципи якої представлені на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Принципи кримінально-правової юрисдикції у міжнародному співробітництві держав у боротьбі зі злочинністю
Джерело: складено на основі [38, с. 167].

Слід наголосити на тому, що у сучасній доктрині міжнародного та внутрішньонаціонального права було досягнуто консенсусу щодо існування правових підстав відправлення кримінально-правової юрисдикції. Проте, на думку деяких учених (С. Андрейченко, Н. Дрьоміна-Волок та ін.), які, ґрунтуючись на наслідках вчинення злочинного діяння, пропонують до принципів, представлених на рис. 2.2, додати принцип прапору, принцип розподілу компетенції та принцип ефекту [39, с. 382].

Крім того, В. Попко вказує на те, що одним із джерел транснаціонального кримінального права, що забезпечує співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю, є норми національного законодавства, що були приведені у відповідність до міжнародно-правових актів. Це зумовлено наявністю тісного взаємозв'язку між транснаціональним кримінальним правом та внутрішньонаціональним правом (встановлення кримінальної відповідальності та віку, з якого настає відповідальність за певний вид кримінального правопорушення у національному праві; визнання злочином діяння, що заборонене кримінальними законами двох та більше держав; обов'язок криміналізації та пеналізації транснаціональних злочинів тощо). Особи підпадають під кримінальну відповідальність виключно у тому випадку, якщо певну кримінально-правову заборону було закріплено у внутрішньонаціональному законодавстві (так звана «подвійна кримінальність»), оскільки за кримінальні правопорушення безпосередньо відповідальність накладається національним судом, а не міжнародним, із забезпеченням міжнародного контролю.

Таким чином, на сьогодні міжнародне співробітництво держав у сфері боротьби зі злочинністю здійснюється за декількома напрямками, а саме: 1) здійснення міжнародного співробітництва держав у сфері боротьби з міжнародними злочинами; 2) здійснення міжнародного співробітництва держав у сфері боротьби зі злочинами міжнародного характеру; 3) здійснення міжнародного співробітництва держав у сфері криміналізації транскордонних злочинів; 4) формування та реалізація «міжнародної кримінальної політики»

у сфері боротьби з транснаціональною організованою злочинністю; 5) розробка принципів кримінально-правової юрисдикції у сфері взаємного надання правової допомоги у боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю.

Це зумовлено тим, що єдино можливим способом ефективного протистояння консолідації міжнародній організованій злочинності, яка має транснаціональний характер та прогресивно розвивається через систему міжнародних кримінальних зв'язків, є забезпечення спільної координації зусиль та міждержавної взаємодії членів міжнародного співтовариства, які входять до складу ООН, ЄС та Ради Європи за сприяння Центру з міжнародного попередження злочинності, співробітництва правоохоронних органів у кримінально-правовій та охоронній сферах, особливо в частині гармонізації кримінального законодавства та формування уніфікованого правового простору в інтересах усіх держав світу.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

3.1. Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол) у сфері боротьби з міжнародною злочинністю

Міжнародна організація кримінальної поліції, або Інтерпол, (*The International Criminal Police Organization – INTERPOL*) – це найбільша у світі міжнародна організація, яка бере участь у боротьбі із загальнокримінальною злочинністю, до складу якої станом на 2022 р. входить 181 країна.

Ідея про створення Міжнародної організації для боротьби з кримінальною злочинністю виникла у 1914 р. у князя Монако Альберта I, в результаті чого 14 країн обговорили питання про створення відділу з обліку міжнародної кримінальної інформації та уніфікації екстрадиції злочинців [1, с. 189].

Вже у 1923 р. на Другому міжнародному конгресі кримінальної поліції ця ідея була реалізована та створена Міжнародна комісія кримінальної поліції (*The International Criminal Police Commission, ICPC*) з центром у м. Відень (Австрія) [31, с. 36].

Варто зазначити, що довоєнний Інтерпол не відзначався особливою ефективністю. Співпраця 30 країн-учасниць організації зводилася до запитів інформації про міжнародних злочинців та особливо небезпечних осіб.

Під час Другої світової війни штаб-квартира у Відні була захоплена німецькою Службою безпеки, через що організація практично перестала існувати. Проте вже у 1946 р. Інтерпол відновив своє існування, а у 1956 р. організація стала автономною і набула своєї нинішньої назви та статуту. У 1971 р. Інтерпол отримав міжурядовий статус спостерігача, який затвердила

Генеральна Асамблея ООН. У Додатку А представлена хронологія розвитку аналізованого організаційно-правового механізму у боротьбі зі злочинністю.

На сьогодні Інтерпол офіційно здійснює свою роботу за 19 напрямками, а саме: 1) контроль у галузі обороту хімічних, біологічних, радіоактивних, ядерних та вибухових речовин (*CBRNE materials*); 2) корупція; 3) злочини проти дітей; 4) злочини у спорті; 5) кіберзлочинність; 6) наркотики; 7) екологічні злочини; 8) фінансові злочини; 9) вогнепальна зброя; 10) розслідування автомобільних угонів; 11) морське піратство; 12) організована злочинність; 13) фармацевтична злочинність; 14) тероризм; 15) торгівля людьми; 16) торгівля незаконними товарами та підробками; 17) автомобільна злочинність; 18) військові злочини; 19) твори мистецтва [63].

Розглянемо більш детально окремі напрями діяльності Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерпол).

1. Контроль у галузі обороту хімічних, біологічних, радіоактивних, ядерних та вибухових речовин (*CBRNE materials*). Протягом багатьох років використання терористами CBRNE-речовин є явною загрозою для здоров'я та безпеки громадян, національної безпеки, економічної та політичної стабільності на глобальному рівні. Загроза CBRNE-тероризму та ризик інцидентів, призначених максимізувати кількість жертв поступово зростають, особливо сьогодні під час повномасштабної війни Російської Федерації проти України.

Різні терористичні групи намагаються придбати матеріали CBRNE і отримати досвід використання цих матеріалів у своїй діяльності. Запобігання та профілактика таких інцидентів є найвищим пріоритетом для Інтерполу. Діяльність низки спеціалізованих груп спрямована на запобігання трьом видам тероризму: радіологічного та ядерного, біологічного, застосування хімічних та вибухових речовин. У разі теракту співробітники з досвідом у питаннях CBRNE можуть бути мобільно направлені для участі та консультацій до складу оперативних груп правоохоронних органів країн-членів організації.

У цьому контексті варто згадати операцію «Безаварійність», що передбачала, що за 11 особами, засудженими за участь в організації незаконної торгівлі високозбагаченим ураном у Грузії у 2003 р., 2006 р., 2010 р. та в Молдові у 2011 р., було направлено спеціальні повідомлення. Дослідницькі та аналітичні дані щодо цих справ були взяті з бази даних Інтерполу «Проект Гейгер».

Сьогодні Інтерпол активно підтримує міжнародне співтовариство правоохоронних органів у боротьбі з торгівлею матеріалами CBRNE, працюючи у партнерстві з Агентством Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах (Європол), Європейським Союзом, CBRNE центрами, G-8, Комітетом «Резолюція 1540» Ради Безпеки ООН, Управлінням ООН з питань роззброєння [63].

2. У сфері боротьби з корупцією Інтерпол вважає, що корупція зачіпає всі регіони світу і всі верства суспільства, але особливо сильно її вплив відчувається в країнах, що розвиваються. Корупція веде до підриву політичної, соціальної та економічної стабільності, загрожуючи національній безпеці, створює благосприятливе підґрунтя для організованої злочинної діяльності, у тому числі для тероризму, оскільки злочинці провадять свою незаконну діяльність за співучасті корумпованих чиновників.

Економічна глобалізація та конкуренція у міжнародному бізнесі вивели корупційні злочини, що супроводжуються хабарами та шахрайством, за межі національних кордонів, відповідно корупційні угоди можуть перетинатися у кількох юрисдикціях, що ускладнює роботу національної поліції.

Ініціативи Інтерполу за цим напрямом включають: 1) міжнародне повернення до країн-жертв викрадених державних коштів; 2) оперативну підтримку та сприяння розслідуванням; 3) проведення регіональних навчальних семінарів для слідчих та прокурорів у рамках глобальної програми Інтерполу з протидії корупції, фінансових злочинів та поверненню активів.

Найважливішими міжнародними партнерами Інтерполу у сфері боротьби з корупцією є Світовий Банк, Управління ООН з наркотиків та злочинності, Державний Департамент США, Програма Розвитку ООН, Базельський інститут управління [63].

3. Злочинами проти дітей у міжнародних аспектах є Інтернет-злочини, а також діяльність сексуальних злочинців, пов'язана з торгівлею дітьми, організованою злочинністю та вбивствами.

Так, широке використання Інтернету останніми роками результує ескалацію злочинів проти дітей, оскільки правопорушники через чати та сайти соціальних мереж входять у безпосередній контакт із дітьми.

Для розкриття цих видів злочинів необхідні спеціальні навички та додаткові ресурси. Ведеться постійна робота з ідентифікації жертв сексуального насильства щодо дітей, зображених на фотографіях та фільмах. Це передбачає поєднання традиційних методів розслідування та аналізу зображень. Вирішальне значення має Міжнародна база даних зображень дитячої сексуальної експлуатації, яка використовує складне програмне забезпечення для зіставлення зображень, щоб пов'язати жертву із місцем злочину [63].

4. Злочини у спорті, організовані злочинними синдикатами, охоплюють футбол, легку атлетику, теніс і велоспорт, крім інших видів спорту, приносячи величезні прибутки, які потім спрямовуються на фінансування інших видів незаконної діяльності. Договірні матчі та незаконні азартні ігри є глобальною проблемою. В онлайн-мережі легко робити ставки на спортивні змагання та матчі у будь-якій країні світу.

Інтерпол розробив онлайн-тренінг для футболістів, суддів, керівників та тренерів з метою розпізнавання та протистояння будь-яким формам маніпуляції спортивними матчами. Крім того, організація працює з Міжнародним Олімпійським Комітетом для виявлення та боротьби зі злочинами у спорті на основі Меморандуму про взаєморозуміння, підписаним у 2014 р. В рамках цього партнерства Інтерпол забезпечив

додаткову підтримку бразильській владі у забезпеченні безпеки Олімпійських ігор у Ріо-де-Жанейро у 2016 р., а також надав їй спеціальну підготовку з питань протидії корупції, маніпуляції змаганнями та допінгу.

У партнерстві з Радою Європи та іншими відповідними партнерами Інтерпол працював над розробкою та подальшим ухваленням Конвенції Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями від 18 вересня 2014 р. [26].

5. Кіберзлочинність (інтернет-злочини) є сферою злочинності, що швидко розвивається і носить транснаціональний характер. Вона поділяється на два основні види: високотехнологічні злочини (організація витончених атак проти комп'ютерного та програмного забезпечення) та традиційні злочини (проти дітей, фінансові злочини та тероризм).

Сьогодні кіберзлочинні мережі дозволяють вчиняти злочини у безпрецедентних масштабах, обсяг яких у світовій економіці сягає мільярдів доларів. Основні ініціативи Інтерполу в галузі боротьби з кіберзлочинністю включають оперативну та слідчу підтримку, кібернетичну розвідку та аналіз, цифрову криміналістику, інноваційні дослідження, нарощування технічного та наукового потенціалу, національні кіберогляди. За допомогою глобального комплексу Інтерполу з інновацій, розміщеного в Сінгапурі, Інтерпол має унікальні можливості боротьби з кіберзлочинністю через активне вивчення нових злочинів, новітніх методик навчання, розвиток нових інноваційних інструментів у поліції.

6. В області злочинів, пов'язаних з торгівлею наркотиками, Інтерпол відзначає їх безперервне зростання у більшості країн світу. Первинна організаційна роль Інтерполу у боротьбі з наркотиками полягає у виявленні нових тенденцій у галузі незаконного обігу наркотиків та діяльності міжнародних злочинних організацій.

Постійне спілкування Інтерполу з національними правоохоронними органами та неурядовими організаціями має вирішальне значення у

виконанні спільної місії сприяння міжнародній спільноті у боротьбі з незаконним обігом та реалізацією наркотиків [63].

7. Екологічна злочинність і злочини проти природи є серйозною і зростаючою міжнародною проблемою, яка набуває різних форм. Екологічна злочинність не має меж і може серйозно вплинути на економіку країни, її безпеку та навіть існування. Варто наголосити на тому, що значна частина екозлочинів здійснюється організованими злочинними мережами, залученими низьким ризиком та високим прибутком від цього виду злочинів.

До «злочинів проти дикої природи» належить незаконна експлуатація дикого світу флори та фауни, а до «екологічної злочинності» – забруднення навколишнього середовища шляхом торгівлі та утилізації відходів та шкідливих речовин, порушуючи національні та міжнародні закони. Однак останніми роками виникають і нові види екологічних злочинів, такі як кримінальна торгівля вуглецевими сполуками та водою. Маршрути, які використовуються для контрабанди представників дикої природи, часто використовуються і для контрабанди зброї, наркотиків та людей. Екологічні злочини супроводжуються шахрайством, підробкою паспортів, корупцією, відмиванням грошей та вбивствами.

Інтерпол має унікальну кваліфікацію боротьби з цим типом злочинів. Він очолює проведення світових та регіональних операцій з демонтажу злочинних мереж, що займаються екологічними злочинами, створює міжнародні правоохоронні практичні керівництва, довідники та інші ресурси, а також здійснює взаємодію з екологічними (природоохоронними) правоохоронними органами, формує стратегію роботи з Комітетом з дотримання та застосування природоохоронних органів (*Environmental Compliance and Enforcement Committee*) [63].

8. Фінансові злочини охоплюють широкий спектр кримінальних правопорушень, які зазвичай мають міжнародний характер. Фінансові злочини тісно пов'язані з кіберзлочинністю, вони часто скоюються через

Інтернет і мають серйозні наслідки для міжнародного банківського та фінансового секторів.

В Інтерполі основні ініціативи боротьби з фінансовими злочинами зосереджені на забезпеченні безпеки платіжних карток, контролі над відмиванням грошей, боротьбі з підробкою валюти та охоронних документів, а також шахрайством у телекомунікаційних мережах.

Передбачається, що співробітники правоохоронних органів мають оперативно реагувати для отримання доказів або заморозку та конфіскацію незаконно одержаних активів. Роль Інтерполу у вирішенні цих проблем полягає у наступних заходах: 1) виявлення та збирання передового досвіду та експертних знань щодо протидії фінансовим злочинам; 2) поширення даної інформації у правоохоронні органи по всьому світу; 3) надання допомоги спеціалізованим підрозділам в обміні оперативною інформацією з використанням інструментів та служб Інтерполу; 4) підтримка операцій на місцях [63].

9. Злочинне використання вогнепальної зброї становить загрозу для безпеки громадян у будь-якій країні та створює загрозу для глобальної безпеки, миру, стабільності та розвитку.

Відомо, що вогнепальну зброю легко сховати та перевозити. Злочинці, які займаються контрабандою стрілецької зброї та легких озброєнь, отримують величезний прибуток. Інтерпол має потужні інструменти контролю за обігом зброї для профілактики та вирішення проблем, пов'язаних із злочинним застосуванням вогнепальної зброї, серед яких слід відзначити такі:

– довідкову таблицю вогнепальної зброї Інтерполу (*The INTERPOL Firearms Reference Table*), що є стандартизованою методикою виявлення та опису вогнепальної зброї, що використовується в інтерактивному онлайн-режимі, що дозволяє слідчому отримати або перевірити деталі вогнепальної зброї;

- балістичну інформаційну мережу Інтерполу (*The INTERPOL Ballistic Information Network*), що надає глобальну платформу для централізованого збору, зберігання та крос-порівняння балістичних матеріалів з балістики конкретних моделей зброї;
- систему запису незаконної зброї та управління розшуком, що являє собою прикладну інформаційну технологію, що полегшує обміну інформацією та співпрацю між правоохоронними органами з питань вогнепальної зброї, пов'язаної зі злочинами;
- базовий онлайн-курс з ідентифікації вогнепальної зброї, що складається з інтенсивних занять з виявлення та боротьби злочинів у галузі вогнепальної зброї, де надано широкий спектр можливостей для навчання [63].

10. Розслідування втеч осіб, які перебувають у національному розшуку та становлять серйозну загрозу для громадської безпеки по всьому світу. Ці особи є мобільними, подорожують між країнами, використовуючи викрадені чи підроблені проїзні документи, а фінансування їхньої втечі від закону здійснюється шляхом подальшої злочинної діяльності. Втікачі також підривають систему кримінального правосуддя у світі.

Справи втікачів залишаються не розглянутими, засуджені злочинці не несуть відповідальності, а жертвам злочинів відмовляють у правосудді. Інтерпол забезпечує активну та планомірну допомогу країнам-членам та іншим міжнародним організаціям для пошуку та арешту втікачів, які перетинають міжнародні кордони.

Наприклад, у рамках проєкту «Геноцид», створеного Інтерполом у 2004 р. спільно з Національною прокуратурою Руанди ведеться пошук осіб, звинувачених у проведенні геноциду на території Руанди і які ховаються від правосуддя. З того часу заарештовано понад 40 осіб, які перебували у списку

«Червоного повідомлення» Інтерполу. Інтерпол продовжує робити дії, щоб вистежити і заарештувати дев'ять осіб, які залишилися і ховаються від правосуддя, яких, як і раніше, розшукує Міжнародний Кримінальний трибунал ООН з Руанді.

У 2013 р. понад 50 військових злочинців, які перебували в розшуку в різних частинах світу, було заарештовано. Одним із найпотужніших інструментів для відстеження людей, які перебувають у міжнародному розшуку, є «Червоне повідомлення». Це припис про тимчасовий арешт особи, що розшукується, з метою її видачі, яка надсилається до всіх держав-членів. Червоні повідомлення містять ідентифікаційні дані та судову інформацію про людину, що розшукується.

11. Інтерпол активно бореться з морським піратством, виявляючи і затримуючи осіб, причетних до піратів Сомалі – їх лідерів і фінансистів з метою виявлення їх активів. У цьому питанні Інтерпол взаємодіє з такими організаціями, як ООН, Міжнародна Морська Організація, Балтійська та Міжнародна морська Рада, Європейський Союз, Європол, Євроюст, Африканський Союз, тісно співпрацює з різними військовими організаціями та компаніями приватного сектора.

12. Боротьба Інтерполу з організованою злочинністю ускладнюється тим, що визначення цієї діяльності варіюються від країни до країни. Організовані мережі беруть участь у різних видах злочинної діяльності, що охоплюють кілька країн: торгівля людьми, незаконний обіг товарів, зброї та наркотиків, розбій, відмивання грошей. Інтерпол реалізує три проєкти, які були створені у відповідь на певні види злочинних мереж зі своїм унікальним набором проблем, а саме: «Рожеві пантери» – збройні пограбування ювелірних виробів, «АОС» – азіатська організована злочинність, «Millenium» – євразійські злочинні організації [63].

13. Тероризм є серйозною загрозою національній безпеці та життю людей у всьому світі. Інтерпол використовує цілу низку ініціатив для

підтримки країн-членів у їхніх зусиллях із захисту своїх громадян від тероризму у всіх його формах.

Інтерпол розсилає оповіщення та попередження на терористів, небезпечних злочинців та загрозу застосування зброї для поліції країн-членів. Ці сигнали називаються повідомлення та «дифузії» (картки різних та змішаних кольорів):

1) червоні картки видаються у всіх країнах на осіб, які перебувають у розшуку національною владою, для попереднього арешту з метою екстрадиції;

2) блакитні повідомлення видаються для збору додаткової інформації про особу людини, її місцезнаходження або діяльність стосовно злочинності;

3) зелені повідомлення надають попередження та дані про осіб, які вчинили злочин;

4) жовті повідомлення видаються з метою знаходження зниклих безвісти;

5) помаранчеве повідомлення може бути видане для попередження поліції про можливі загрози, створювані замаскованою вогнепальною зброєю, яку вони не можуть виявити за нормальних обставин;

6) фіолетове повідомлення видається для обміну інформацією про конкретну вогнепальну зброю, її складові та супутні об'єкти.

По лінії Інтерполу та Ради Безпеки ООН спеціальне повідомлення використовується для оповіщення країн-членів, про фізичних та юридичних осіб, пов'язаних з терористами Аль-Каїди та Талібану для сприяння країнам у здійсненні заморожування активів, заборони на поїздки та ембарго на постачання зброї [63].

У вересні 2014 року Рада Безпеки ООН одноголосно прийняла резолюцію 2178, визнаючи роль Інтерполу у боротьбі з загрозою, що походить від іноземних бойовиків-терористів. У разі теракту країни-члени можуть запросити допомогу групи реагування на події Інтерпол (IRT). Фахівці можуть бути швидко перекинуті до місця події, щоб допомогти у

проведенні розслідування та забезпечити аналітичну службу підтримки в координації з Генеральним секретаріатом.

Інтерпол пропонує низку інструментів та послуг, щоб допомогти країнам-членам у зміцненні безпеки своїх кордонів, та працює з національними органами влади для розширення доступу до своєї захищеної мережі зв'язку I-24/7 для прикордонних пунктів, щоб ці інструменти були доступні на «передовий». Вирішальне значення для цих зусиль прикордонного контролю мають три бази даних: номінальна база даних, база даних вкрадених та втрачених проїзних документів, проїзні документи, пов'язані з повідомленнями.

Сьогодні Україна бере активну участь у міжнародній співпраці з Міжнародною організацією кримінальної поліції (Інтерполом).

Так, у 1992 р. Україна подала заявку на членство у Міжнародній організації кримінальної поліції, а вже у наступному році стала повноправним членом Інтерполу, коли 25 березня 1993 р. було ухвалено Постанову Кабінету Міністрів України № 220 «Про Національне центральне бюро Інтерполу» [38], відповідно до положень якого Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС України) виступає як Національне центральне бюро Інтерполу (далі – НЦБ Інтерпол), для чого в його структурі передбачається створення «робочого апарату Бюро» [44].

Процес реформування МВС України результував зміну місця НЦБ Інтерполу у вітчизняній системі органів виконавчої влади – український підрозділ Міжнародної організації кримінальної поліції увійшов до складу Національної поліції України, що знайшло своє законодавче закріплення у положеннях пп. 32 п. 4 Положення про Національну поліцію, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877, де регламентується, що на Національну поліцію України покладається зобов'язання щодо забезпечення виконання зобов'язань України в Міжнародній організації кримінальної поліції (Інтерполі) [42].

Починаючи з 2017 р. на основі ухваленого Наказу Національної поліції України від 26 січня 2017 р. № 64 «Про затвердження штату апарату Національної поліції», в структурі Національної поліції України було проведено реорганізацію, результатом якої стало створення на базі двох структурних підрозділів (Департамент Інтерполу та Європолу та Управління міжнародного співробітництва Національної поліції України) одного структурного підрозділу, а саме Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва (далі – ДМПС) [43], який функціонує до сьогодні.

На думку вітчизняного правника Є. Паніотова, головою метою функціонування НЦБ Інтерполу є здійснення безпосереднього представництва та забезпечення виконання зобов'язань України в Інтерполі (пп. 32 п. 4 Положення про Національну поліцію) [35, с. 192; 42].

У пункті 1 Розділу II Положення про Департамент міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України, затвердженого Наказом Національної поліції України від 06 лютого 2018 р. № 111, визначені основні питання, пов'язані із співробітництвом України та Міжнародної організації кримінальної поліції, серед яких можна відзначити такі [41]:

- забезпечення планування, організації, взаємодії та координації діяльності структурних підрозділів апарату Національної поліції України, територіальних та/або міжрегіональних територіальних органів поліції з іншими органами державної влади України у сфері міжнародного співробітництва з компетентними органами іноземних держав та/або міжнародними організаціями щодо питань у сфері протидії злочинності із використанням можливостей Інтерполу та Європолу;

- реалізація повноважень у сфері представництва Інтерполу в Україні;

– забезпечення виконання зобов'язань України в Інтерполі та Європолі.

Аналізуючи зміст повноважень Інтерполу, а також вивчивши особливості класифікації повноважень правоохоронних органів, запропоновану російським правником Ю. Тихомировим та вітчизняним юристом Є. Паніотвим, можна виокремити низку ключових повноважень НЦБ Інтерполу в Україні [35, с. 194; 53, с. 168]:

– забезпечити організацію та координацію міжнародного співробітництва правоохоронних органів України за допомогою використання можливостей Інтерполу на основі нормативно-правових актів національного адміністративного законодавства та актів Інтерполу;

– забезпечити якісне управління та всебічний контроль за сферою міжнародного співробітництва правоохоронних органів України у відповідності до норм та положень нормативно-правових актів національного адміністративного законодавства України та актів Інтерполу;

– визначити на основі актів Інтерполу комплексу адміністративно-правових процедур співробітництва правоохоронних органів України з НЦБ Інтерполу як структурним підрозділом Інтерполу, що передбачає здійснення розробки нормативно-правових актів адміністративного законодавства, положеннями якого передбачалася б регламентація порядку міжнародного співробітництва;

– встановити заборони та обмеження у сфері міжнародного співробітництва, що передбачає використання можливостей Інтерполу в окремих видах справ та/або питаннях у відповідності до нормативно-правових актів адміністративного законодавства та актів Інтерполу.

Відтак, можна стверджувати про те, що в Україні НЦБ Інтерполу пройшло довготривалу еволюцію свого становлення та розвитку, який на сьогодні визнається у світі як один із передових підрозділів Міжнародної організації кримінальної поліції, що відповідає всім міжнародним стандартам, гідно та ефективно представляє інтереси Української держави на міжнародному рівні.

Таким чином, на сьогодні Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол) являє собою один із найбільших міжнародних інституцій світу, діяльність якого спрямована на подолання та боротьбу різних видів міжнародної злочинності (кіберзлочинність, торгівля людьми, злочини проти дітей, екологічна злочинність, тероризм, корупція та ін.), активно співпрацюючи з державами та великою кількістю міжнародних урядових та неурядових організацій – ЄС, Радою Європи, Світовим Банком тощо.

3.2. Агентство Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах (Європол) як регіональний механізм протидії міжнародній злочинності

Сьогодні однією з найважливіших проблем, що стоять на порядку денному діючої правової системи України, є необхідність проведення її реформування та приведення внутрішнього національного законодавства нашої держави у відповідність до правових принципів та стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС). Так, укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 р. стало принципово новим етапом у розвитку нашої держави та кроком «уперед» в питанні інтеграції України до європейського простору, зумовлюючи необхідність гармонізації вітчизняного законодавства і законодавства ЄС, яка сьогодні виступає одним із найбільш пріоритетних напрямків реалізації державної політики України, визначеного на законодавчому рівні. У цьому контексті не є виключенням і міжнародне співробітництво України та ЄС у сфері боротьби зі злочинністю.

Агентство Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах (Європол) являє собою регіональну міжнародну урядову організацію правоохоронного характеру, що бере активну участь у боротьбі зі злочинністю у межах функціонування ЄС, оскільки її створення регламентоване у Договорі про заснування Європейської Спільноти від 17 лютого 1986 р. [31, с. 32].

На сьогодні історія становлення та розвитку Європолу умовно розподіляється на два ключових етапи:

1. Етап перший – функціонування Європолу як міжнародної міждержавної організації держав-учасниць Конвенції про заснування Європейського поліцейського офісу від 26 липня 1995 р.

2. Етап другий – функціонування Європолу як Агентства Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах.

Так, Європол було засновано як міжнародну міждержавну організацію 15 державами-членами Європейського Співтовариства у 1995 р., проте де-факто діяльність цього регіонального організаційно-правового механізму боротьби зі злочинністю розпочалося у 1999 р. та проіснував до 31 грудня 2009 р.

У січні 2010 р. набирає чинності Рішення Ради ЄС № 2009/371/ПВС «Про створення Європейського поліцейського офісу (Європол) від 06 квітня 2009 р. та одночасно втрачає чинність Конвенція про заснування Європейського поліцейського офісу 1995 р., що призводить до інтеграції інституційної структури ЄС в статусі агентства [59, с. 18].

У Додатку В представлена хронологія становлення та розвитку Європолу як регіональної організації у сфері боротьби зі злочинністю.

На сьогодні, будучи спеціалізованим агентством ЄС, Європол функціонує з метою забезпечення підтримки міжнародного співробітництва між правоохоронними органами всіх держав-членів Європейського Союзу у сфері запобігання та протидії злочинності. Відтак, у відповідності до мети його створення основними напрямками діяльності Європолу є протидія та боротьба з такими видами злочинів:

- злочини, вчинення яких мало на меті підтримку, або вчинені акти, що входять до компетенції Європолу;

- злочини, вчинення яких мало на меті отримання коштів задля здійснення актів, що входять до компетенції Європолу;

- злочини, вчинення яких мало на меті забезпечення безкарності осіб, якими було вчинено акти, що входять до компетенції Європолу [31, с. 32].

З огляду на це, до компетенції Агентства Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах входить понад 40 тяжких форм прояви злочинності, серед яких можна відзначити: тероризм; торгівлю викраденими транспортними засобами; торгівлю жінками; торгівлю органами; незаконну діяльність, пов'язану з відмиванням грошей; кіберзлочинність; виготовлення контрафактної та піратської продукції; расизм та ксенофобія; організовану злочинність; умисне вбивство та/або нанесення тяжких тілесних ушкоджень; незаконну торгівлю культурними цінностями, включно з предметами антикваріату та творами мистецтва; тощо.

Задля досягнення мети Агентством Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах передбачається виконання таких завдань:

- здійснювати збір, зберігання, обробку, аналіз та обмін інформацією, у тому числі оперативними даними про злочинність;

- без затримки повідомляти державам-членам ЄС за допомогою національних підрозділів інформацію про зв'язки між злочинами, що їх стосуються;

- забезпечувати координацію, організацію та проведення слідчих та оперативних дій для підтримки та посилення дій з боку компетентних органів держав-членів ЄС;
- брати участь у роботі спільних слідчих груп та виступати з ініціативою їх створення;
- надавати інформацію та будь-яку аналітичну підтримку державам-членам ЄС, що пов'язані із проведенням великих міжнародних заходів;
- розробляти, спільно використовувати та просувати спеціальні знання про методи запобігання злочинності, новітні форми слідчих процедур та технічні та криміналістичні методи; надавати рекомендації державам-членам ЄС;
- надавати допомогу державам-членам ЄС та спільним слідчим групам у здійсненні транскордонного обміну інформацією щодо операцій та досліджень;
- співпрацювати з органами Європейського Союзу, з Європейським бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF) в частині обміну інформацією та надання аналітичної підтримки в сферах їх компетенції;
- розвивати експертні центри ЄС, спеціалізацією яких є боротьба з певними формами злочинності, що підпадають під дію цілей Європолу (наприклад, Європейський центр по боротьбі з кіберзлочинністю); тощо [31, с. 34].

Варто наголосити на тому, що Європол також плідно співпрацює і з державами, що не є членами ЄС. Зазначена взаємодія здійснюється на основі двох видів міжнародних договорів:

1. по-перше, угоди про стратегічне співробітництво (укладено між Європолом та Китаєм, Об'єднаними Арабськими Еміратами, Бразилією, Російською Федерацією та Туреччиною);

2. по-друге, угоди про оперативне співробітництво, положення яких можуть мати подальший розвиток у змісті положень інших міжнародних договорів (укладено між Європолом та Австрією, Албанією, Канадою, Україною, Швейцарією, Норвегією та іншими країнами).

На рівні укладених міжнародних угод Європол активно здійснює співпрацю у сфері боротьби зі злочинністю з багатьма міжнародними організаціями, серед яких можна відзначити Міжнародну організацію кримінальної поліції (Інтерпол), Всесвітню митну організацію, Європейський центр з контролю та профілактики захворювань, Агентство ЄС з мережевої та інформаційної безпеки; та ін.

Крім того, заслуговує на увагу здійснюване співробітництво Європола з Україною, правову основу якого було закладено в укладеній Угоді між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво від 04 грудня 2009 р. та Меморандумі про взаєморозуміння між Україною та Європейським поліцейським офісом щодо встановлення захищеної лінії зв'язку від 19 березня 2015 р. Проте зазначені документи втратили чинність у серпні 2017 р. через набуття чинності Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне та оперативне співробітництво від 14 грудня 2016 р., положеннями якої встановлюється, що до компетентних органів на території України, що є відповідальними за запобігання та боротьбу з кримінальними правопорушеннями, слід відносити: 1) Адміністрацію Державної прикордонної служби України; 2) Генеральну прокуратуру України; 3) Головний Департамент по боротьбі з організованою злочинністю та

корупцією СБУ; 4) Державну службу фінансового моніторингу України; 5) Державну фіскальну службу України; 6) Національне антикорупційне бюро України; 7) Національну поліцію України; 8) Міністерство внутрішніх справ України [54].

Таким чином, Агентство Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах (Європол) – це регіональна міжнародна міжурядова організація правоохоронного характеру, метою якої є забезпечення підтримки міжнародного співробітництва між правоохоронними органами всіх держав-членів Європейського Союзу та інших держав, що не є членами ЄС, у сфері запобігання та протидії злочинності. Європол здійснює активну співпрацю з багатьма міжнародними організаціями (Інтерпол, ВМО, Світовий Банк, Європейське бюро по боротьбі з шахрайством та ін.), а також активно співпрацює з Україною на основі укладеної Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне та оперативне співробітництво.

3.3. Основні проблеми функціонування сучасних механізмів міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю

У сучасних умовах розвитку міжнародного права та організаційно-правових механізмів міжнародного співробітництва держав у сфері боротьби з міжнародною злочинністю, на сьогодні існує ціла низка проблем у їх функціонування, які потребують нагального вирішення.

Так, серед ключових проблем міжнародного співробітництва держав, урядів, правоохоронних органів та спеціальних служб, спрямованого на протидію та викорінення злочинності, можна визначити такі:

1. Зовнішньополітична проблема – полягає у тому, що забезпечення міжнародного співробітництва держав у боротьбі з міжнародною злочинністю залежить від зовнішньополітичного напрямку політики держав та види взаємовідносин між державами. Так, зокрема, чим вищим є показник

напруженості у міждержавних взаємовідносинах, тим більше труднощів у міжнародному співробітництві у сфері боротьби з міжнародною злочинністю (особливо у випадку протидії різних ідеологічних поглядів держав).

2. Внутрішньополітична проблема – полягає у тому, що урядами окремих держав не здійснюється належний контроль за внутрішньополітичною ситуацією всередині країн, що результує підвищення криміногенності в межах таких держав та формує благосприятливий клімат для розвитку та ескалації злочинності.

3. Проблема економічного характеру – відсутність спроможності окремих держав забезпечувати належний рівень міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю (неможливість використання сучасних ресурсів, технічних/інформаційних засобів тощо), що зумовлено низьким рівнем їх економічного розвитку.

4. Проблема правового характеру – зводиться до того, що в окремих державах світу (навіть у провідних) на сьогодні функціонують різні системи права у сфері кримінального законодавства, що знаходить свій прояв у різних концептуальних засадах, дефініціях та різних підходах до розуміння тих чи інших неправомірних діянь. Наявність суттєвих відмінностей у кримінальних законодавствах продукує основу для розвитку злочинності, зокрема знаходженню лазівок для ухилення від оподаткування, відмивання злочинних грошей тощо, що, у свою чергу, відкидає назад можливість зміцнення міжнародного співробітництва між усіма державами у сфері боротьби зі злочинністю. У цьому контексті актуалізується питання нагальної активізації зусиль держав щодо забезпечення узгодженості та уніфікації національних законодавств у сфері кримінального права.

5. Корумпованість урядів окремих держав міжнародного співтовариства – це одна з найбільш гострих проблем сучасності, яка знаходить свій прояв у відсутності зацікавленості держав у формуванні та налагодженні ефективних та дієвих механізмів міжнародного співробітництва держави з проявами міжнародної злочинності, особливо у тих випадках, коли верхівка влади

«покриває» злочинність з метою отримання непропорційної вигоди, а розвиток механізмів міжнародного співробітництва зі злочинністю може підірвати налагоджену систему притоків капіталу до корумпованих посадових осіб або уряду в цілому [37, с. 67].

6. Проблема забезпечення суверенітету держави у процесі міжнародної співпраці, спрямованої на боротьбу зі злочинністю, – зводиться до того, що окремі держави розглядають можливість застосування таких форм співпраці, як втручання у внутрішні справи іншої держави, що є порушенням принципу міжнародного права, а саме принципу невтручання у внутрішні справи держав. Зокрема, на думку представників окремих урядів держав, на громадян держави, які скоїли злочин на території країни свого резидентства, не повинні розповсюджуватися норми права, що передбачають кримінальне переслідування таких громадян на території інших держав світу, та вони не повинні підпадати під дію іноземних юрисдикцій. Такий підхід призводить до відмови в екстрадиції осіб, які скоїли кримінальні злочини на території іншої держави.

Пояснення цьому полягає у наявності відмінностей у санкціях за вчинення одного й того ж протиправного діяння в кримінальних законодавствах різних держав.

7. Проблема забезпечення секретності інформації – є однією з найвагоміших та таких, що потребують якнайшвидшого вирішення, суть якої полягає у невпевненості окремих держав у можливості забезпечити конфіденційність оперативної інформації правоохоронних органів у ході взаємодії з іншими державами або відмові окремих держав здійснювати обмін такою інформацією через побоювання витоку конфіденційної інформації, який, у свою чергу, може призвести до зниження або навіть унеможливлення проведення операцій, спрямованих на боротьбу зі злочинністю, та/або може поставити під загрозу життя співробітників правоохоронних органів [37, с. 69].

Узагальнюючи наведені проблеми, вважаємо, що в сучасних умовах розвитку міжнародного співтовариства нагально необхідними у сфері міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю є розробка та реалізація спеціальних організаційних, кримінально-правових та кримінально-процесуальних заходів, спрямованістю яких стало забезпечення нейтралізації причин, умов та детермінант міжнародної злочинності задля збереження міжнародного світопорядку.

Отже, узагальнюючи останні тенденції розвитку міжнародного співробітництва держав у сфері протидії міжнародній злочинності, на сьогодні можна говорити про наявність цілої низки проблем в аналізованій сфері: 1) правові; 2) економічні; 3) зовнішньополітичні; 4) внутрішньополітичні; 5) неналежність забезпечення секретності інформації; 6) забезпечення суверенітету держави у процесі міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю; 7) корумпованість урядів окремих держав.

Вважаємо, що подолання міжнародної злочинності у XXI столітті буде можливим у тому випадку, якщо всі держави міжнародного співтовариства спрямують свої сили на боротьбу через формування єдиного антикримінального фронту, вироблення уніфікованої (єдиної) міжнародної антикримінальної політики, заснованої як на вдосконаленні існуючих міжнародних правових механізмів, так і на розробці й прийнятті нових міжнародних конвенційних механізмів глобального рівня, серед яких особливе місце повинні зайняти Конвенція ООН про боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю та Конвенція ООН про боротьбу з міжнародним тероризмом.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного аналізу особливостей правового регулювання міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю, автор дійшов до таких теоретичних висновків:

1. Досліджено поняття та правову сутність міжнародної злочинності та встановлено, що у сучасному міжнародному праві відсутній єдиний підхід до визначення поняття «міжнародна злочинність» (*international crime*). Проаналізувавши та узагальнивши деякі наукові підходи до розуміння сутності таких правових понять, як «злочинність», «міжнародна злочинність», «організована злочинність» та «транснаціональна організована злочинність», було запропоновано та сформульовано таке визначення поняття «міжнародна злочинність»: це форма організованої злочинності найвищого рівня кримінальної еволюції, діяння якої здійснюються на території двох та більше держав, суб'єкти якої представлені національними та міжнародними злочинними організаціями та здійснюють вплив та діяльність у вигляді злочинного промислу на декілька держав, групу суміжних держав, окремі регіони, континенти або світове співтовариство у цілому.

2. Дано характеристику класифікації злочинів у міжнародному кримінальному праві та встановлено, що на сьогодні в доктрині міжнародного кримінального права традиційно прийнято виокремлювати два види злочинів: міжнародні злочини; та злочини міжнародного характеру (у тому числі транснаціональні злочини, передбачені спеціальними міжнародними конвенціями).

Встановлено, що будь-яка класифікація злочинів, заснована на юридично значущому критерії, являє собою самостійну теоретичну цінність, представлена нами класифікація дає змогу повномірно відобразити специфіку та систему міжнародних кримінально-правових відносин, розкрити зміст сучасних завдань міжнародного кримінального права у боротьбі зі злочинністю.

3. Розкрито сутність та зміст поняття міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю на основі аналізу доктринальних джерел у сфері міжнародного права. Встановлено, що під поняттям «міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю» слід розуміти як комплексну погодженість дій суверенних держав та міжнародних організацій, спрямованістю яких є забезпечення розробки та координації комплексу процесуально-правових заходів щодо попередження злочинності, розкриття окремих видів міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру, а також виявлення, затримання та передачу правосуддю правопорушників, визначення цілей та вирішення завдань з мінімізації транснаціональних і внутрішньонаціональних протиправних діянь.

4. Досліджено форми та принципи міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю та встановлено, що у сучасному міжнародному праві міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю здійснюється у певних формах та ґрунтується на міжнародних принципах та стандартах.

Визначено, що основними формами міждержавної взаємодії у сфері протидії злочинності є: профілактика міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру; організація та реалізація спільних заходів держав, спрямованих на припинення протиправних дій осіб та/або організацій та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності; проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих дій; обмін інформацією; укладення міжнародних (двосторонніх та багатосторонніх договорів у сфері боротьби зі злочинністю) та ін.

В основу міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю покладено сукупність загальних та спеціальних принципів міжнародного права, а саме: принцип незастосування сили або погрози силою; принцип гуманності; принцип невідворотності покарання; принцип забезпечення захисту своїх громадян за кордоном; принцип невидачі своїх громадян та політичних емігрантів (спеціальний принцип міжнародного

права); принцип невтручання у внутрішні справи; принцип мирного вирішення міжнародних спорів.

5. Проведено аналіз основних напрямків міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю та встановлено, що на сьогодні міжнародне співробітництво держав у сфері боротьби зі злочинністю здійснюється за декількома напрямками, а саме: 1) здійснення міжнародного співробітництва держав у сфері боротьби з міжнародними злочинами; 2) здійснення міжнародного співробітництва держав у сфері боротьби зі злочинами міжнародного характеру; 3) здійснення міжнародного співробітництва держав у сфері криміналізації транскордонних злочинів; 4) формування та реалізація «міжнародної кримінальної політики» у сфері боротьби з транснаціональною організованою злочинністю; 5) розробка принципів кримінально-правової юрисдикції у сфері взаємного надання правової допомоги у боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю.

Встановлено, що єдино можливим способом ефективного протистояння консолідації міжнародній організованій злочинності, яка має транснаціональний характер та прогресивно розвивається через систему міжнародних кримінальних зв'язків, є забезпечення спільної координації зусиль та міждержавної взаємодії членів міжнародного співтовариства, які входять до складу ООН, ЄС та Ради Європи за сприяння Центру з міжнародного попередження злочинності, співробітництва правоохоронних органів у кримінально-правовій та охоронній сферах, особливо в частині гармонізації кримінального законодавства та формування уніфікованого правового простору в інтересах усіх держав світу.

6. Окреслено особливості здійснення діяльності Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерпол) у сфері боротьби з міжнародною злочинністю. Встановлено, що Інтерпол) на сьогодні є одним із найбільших міжнародних інституцій, створених на початку ХХ ст., діяльність якого спрямована на подолання та боротьбу різних видів міжнародної злочинності

у 19 напрямках (кіберзлочинність, торгівля людьми, злочини проти дітей, екологічна злочинність, тероризм, корупція та ін.).

Міжнародна організація кримінальної поліції активно співпрацює з державами та великою кількістю міжнародних урядових та неурядових організацій – ЄС, Радою Європи, Світовим Банком тощо.

7. Проаналізовано діяльність Агентства Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах (Європол) як регіонального механізму протидії міжнародній злочинності та виявлено, що це є регіональна міжнародна міжурядова організація правоохоронного характеру, метою якої є забезпечення підтримки міжнародного співробітництва між правоохоронними органами всіх держав-членів Європейського Союзу та інших держав, що не є членами ЄС, у сфері запобігання та протидії злочинності.

Встановлено, що Європол здійснює активну співпрацю з багатьма міжнародними організаціями (Інтерпол, ВМО, Світовий Банк, Європейське бюро по боротьбі з шахрайством та ін.), а також активно співпрацює з Україною на основі укладеної Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне та оперативне співробітництво.

8. Проведено аналіз сучасних тенденцій здійснення міжнародного співробітництва держав у протидії злочинності, на основі яких було розкрито зміст сучасних проблем функціонування механізмів міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю, якими є: 1) правові; 2) економічні; 3) зовнішньополітичні; 4) внутрішньополітичні; 5) неналежність забезпечення секретності інформації; 6) забезпечення суверенітету держави у процесі міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю; 7) корумпованість урядів окремих держав.

Встановлено, що з метою подолання міжнародної злочинності необхідним є спрямування спільних та скоординованих сил всіх держав міжнародного співтовариства на боротьбу шляхом вироблення уніфікованої міжнародної антикримінальної політики, заснованої на вдосконаленні

існуючих міжнародних правових механізмів та розробці й прийнятті нових міжнародних конвенційних механізмів глобального рівня, серед яких особливе місце належить новій Конвенції ООН про боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю та Конвенції ООН про боротьбу з міжнародним тероризмом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипенко В.Ф., Тимченко Л.Д., Беглий О.В. Міжнародне публічне право. Підручник. Том 1. Київ: Видавництво Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2010. 422 с.
2. Баранник И.Н. Транснациональная организованная преступность и сотрудничество правоохранительных органов российского Дальнего Востока и стран АТР в борьбе с ней (криминологические аспекты): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. Владивосток, 2006.
3. Вербенський М.Г. Протидія транснаціональній організованій злочинності спеціалізованими підрозділами органів внутрішніх справ України: сучасні тенденції. *Право і суспільство*. 2006. № 2. С. 83–88.
4. Веремієнко С.В., Пророченко В.В. Напрями та форми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. *Право і суспільство*. 2019. № 2. Ч. 2. С. 229–233.
5. Віденська декларація про злочинність і правосуддя: відповіді на виклики XXI століття, прийнята на XX Конгресі Організації Об'єднаних Націй з попередження злочинності та поводження з правопорушниками від 20 квітня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_443#Text (дата звернення: 15.04.2022).
6. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1986. № 17. Ст. 343.
7. Віденська конвенція про правонаступництво держав стосовно договорів від 23 серпня 1978 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 20. Ст. 584.
8. Войціховський А.В. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю як пріоритетний напрямок зовнішньої політики України. *Право і безпека*. 2010. № 3 (33). С. 10–15.

9. Грицишен Д.О. Механізм взаємодії з міжнародними правоохоронними організаціями у сфері запобігання та протидії економічній злочинності. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. №4 (94). С. 131–141.
10. Договір про Європейський Союз від 07 лютого 1992 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_029 (дата звернення: 01.04.2022).
11. Договір про заснування Європейської Спільноти від 17 лютого 1986 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_017/ed19860217 (дата звернення: 01.04.2022).
12. Договір про звичайні збройні сили в Європі від 19 листопада 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_314 (дата звернення: 10.05.2022).
13. Договір між Україною та Республікою Грузія про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах від 22 листопада 1995 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 47. Ст. 3172.
14. Договір про Конституцію для Європи від 29 жовтня 2004 р. URL: <http://old.minjust.gov.ua/6587> (дата звернення: 01.04.2022).
15. Договір про функціонування Європейського Союзу від 25 березня 1957 р. URL: <http://old.minjust.gov.ua/section/321> (дата звернення: 01.04.2021).
16. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом від 27 січня 1977 р. № ETS №90. *Офіційний вісник України*. 2006. № 14. Ст. 1055.
17. Жаровська Г.П. Міжнародно-правові засади боротьби з транснаціональною злочинністю: проблеми й перспективи. Альманах міжнародного права. 2018. Випуск 6. С. 90–100.
18. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. *Офіційний вісник України*. 2010. № 62. Ст. 2179.
19. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
20. Задихайло О.А. Адміністративне право України (Загальна частина): навч. посіб. Харків: Право, 2016. 298 с.

21. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 01 серпня 1975 р. *Офіційний вісник України*. 2005. № 4. Ст. 266.
22. Иншаков С.М., Симоненко А.В. Криминология: учебное пособие / 4-е изд., перераб. и допол. Москва: Юрайт, 2017. 218 с.
23. Коваленко А.В. Сучасний стан міжнародного співробітництва України щодо подолання організованої злочинності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 6. Том 2. С. 96–99.
24. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 14. Стор. 340. Ст.1056.
25. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. Ст. 270.
26. Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями від 18 вересня 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 96. Стор. 36. Ст. 3120.
27. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
28. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. Москва: Юристъ, 2013. 304 с.
29. Лиссабонский договор, изменяющий Договор о Европейском Союзе и Договор об учреждении Европейского Сообщества от 13 декабря 2007 г. (2007/C 306/01). URL: <http://eulaw.ru/treaties/lisbon> (дата звернення: 01.04.2022).
30. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть / 16-е изд., перераб. и доп. Москва: БЕК, 2018. 371 с.
31. Ляхов Є.Г., Баладин М.Б., Троїцький С.В. Деякі питання міжнародного співробітництва держав із протидії злочинності (проблеми

формування понятійного апарату). *Міжнародне право*. 2010. № 4 (44). С. 35–38.

32. Міжнародне публічне право: підручник: у 2-х т. / В.В. Мицик, М.В. Буроменський, М.М. Гнатовський та ін.; за заг. ред. В.В. Мицика. Харків: Право, 2018. Т. 2. 624 с.

33. Нуруллаєв І. Основні загрози транснаціональної організованої злочинності для національної безпеки України: міжнародно-правові питання дефініції та співробітництва щодо протидії. *European Political and Law Discourse*. 2020. Vol. 7. Issue 2. С. 39–45.

34. Нуруллаєв І.С. Особливості універсально-правового механізму міжнародного співробітництва в боротьбі з окремими видами злочинів (на прикладі корупції). *Вісник НТТУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. 2017. Випуск 1/2 (33/34). С. 230–237.

35. Паніотов Є. Правовий статус Національного центру бюро Інтерполу в структурі Національної поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №6. С. 191–195.

36. Перепьолкін С.М. Правовий статус Агентства Європейського Союзу зі співробітництва правоохоронних органів (Європол). *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2020. № 5. С. 270–274.

37. Полянська В.С. Питання європейського співробітництва в протидії транснаціональній організованій економічній злочинності. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 3 (108). С. 67–79.

38. Попко В.В. Транснаціональне кримінальне право: досягнення у формуванні системи // Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві: зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції: 20 березня 2020 року – Велико-Тирново. Болгарія: ACCESS PRESS, 2020. С. 165–171.

39. Попко В.В. Національне законодавство – джерело транснаціонального кримінального права. *Часопис Київського університету права*. 2020/1. № 1. С. 381–386.

40. Преступность, уголовная политика, законы / под ред. А.М. Долговой. Москва: Российская криминологическая ассоциация, 2016. 114 с.

41. Про затвердження Положення про Департамент міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 06 лютого 2018 р. № 111. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/> (джерело: 10.04.2022).

42. Про затвердження Положення про Національну поліцію України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2015 р. № 877. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 207.

43. Про затвердження штату апарату Національної поліції: Наказ Національної поліції України від 26 січня 2017 р. № 64. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/> (джерело: 10.04.2022).

44. Про Національне центральне бюро Інтерполу: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 1993 р. № 220. *Збірник постанов Кабінету Міністрів України*. 1994. № 2. С. 114.

45. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. №1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

46. Репецька А.Л. Транснаціональна організована злочинність в сфері економіки та фінансів. Організована злочинність і корупція: Дослідження, огляди, інформація. Соціально-правовий альманах. 2000. Випуск 1. С. 34–38.

47. Репецький В.М., Лисик В.М., Микієвич М.М. Міжнародне публічне право. Київ: Знання, 2017. 437 с.

48. Скулиш Є.Д., Глушков В.О. Поняття транснаціональної організованої злочинності та її співвідношення з тероризмом. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 190–194.

49. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26 червня 1945 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 10.05.2022).

50. Супрун Т.М. Міжнародне співробітництво у боротьбі з корупцією. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 5. С. 335–337.

51. Теліпка В.Е., Овчаренко А.С. Міжнародне публічне право. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 608 с.

52. Тимченко Л.Д., Кононенко В.П. Міжнародне право: підручник. Київ: Знання, 2017. 631 с.

53. Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс: Полный курс. Москва: Академия, 2005. 696 с.

54. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне та оперативне співробітництво від 14 грудня 2016 р. Офіційний вісник України. 2017. № 62, / № 71, ст. 2192.

55. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/998_012 (дата звернення: 14.04.2022).

56. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21 березня 2014 року та 27 червня 2014 року. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.

57. Філянна Л.А. Міжнародне співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 417–425.

58. Хороновський О.І. Детермінація поняття «транснаціональна організована злочинність на шкоду економічним інтересам держави». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 6. С. 167–170.

59. Чорноус Ю.М. Міжнародна організована злочинність: криміналістично значущі ознаки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2011. № 24. С. 77–83.

60. Чорноус. Ю.М. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю. *Право та державне правління*. 2013. № 4. С. 18–23.

61. Popko V. Transnational criminal law: notion, subject and system. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. Vol. 2. P. 217–226.

62. Sziebig O.J. Basics of International Law. Course Book. Szeged: Iurisperitus Kiadó, 2017. 105 s.

63. The International Criminal Police Organization: Official Website. URL: <https://www.interpol.int/en> (accessed on: 10.04.2022).

ДОДАТКИ

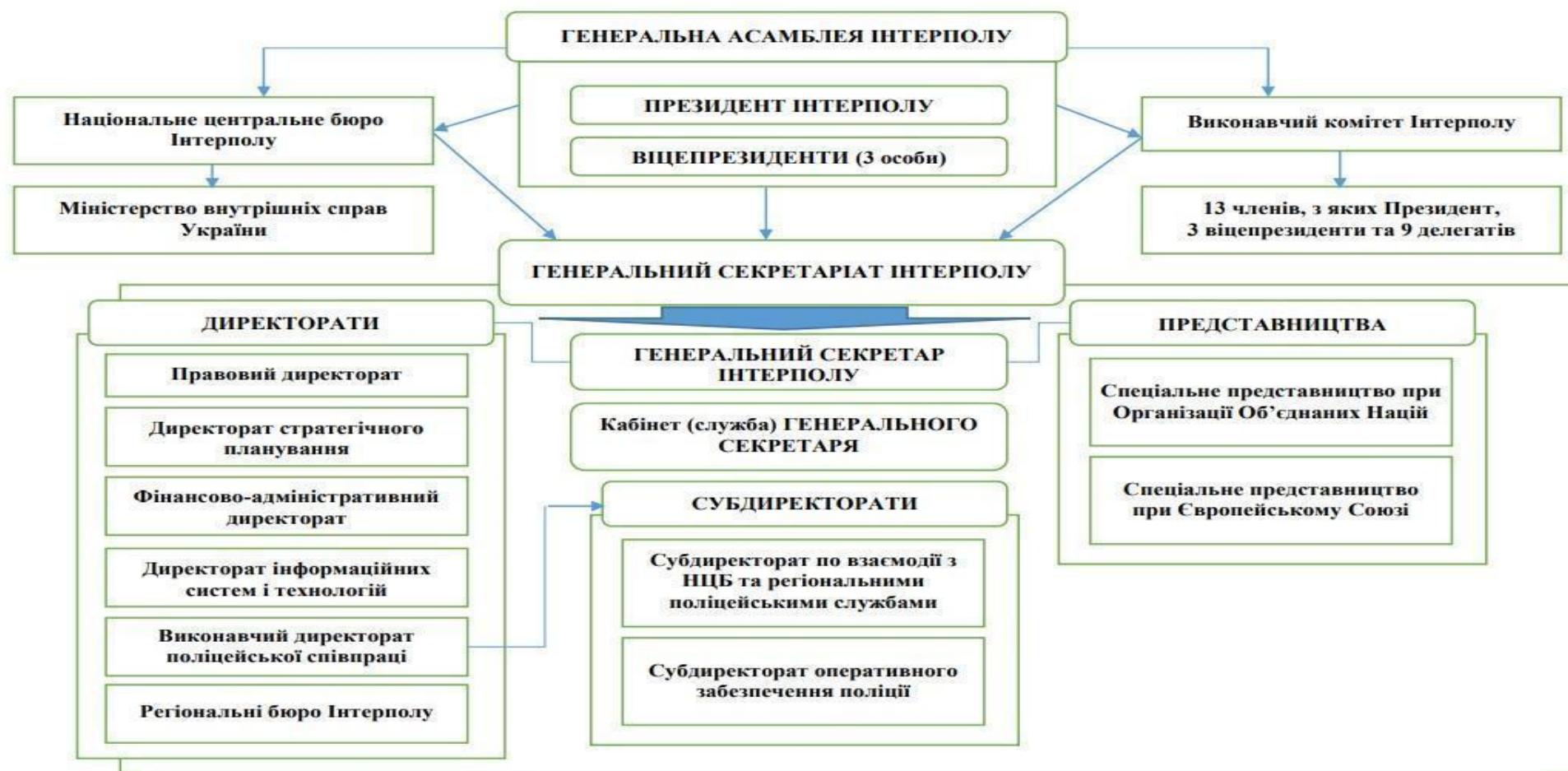
Додаток А

Хронологія розвитку Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу) як організаційно-правового механізму боротьби з міжнародною злочинністю

Рік	Подія
1923	Створено Міжнародну комісію кримінальної поліції зі штаб-квартирою у Відні
1927	Четвертою Генеральною Асамблеєю в Амстердамі прийнято резолюцію, згідно з якою кожна країна-член зобов'язана створити центральний контактний пункт у своїй поліцейській структурі
1930	Створено спеціалізовані відділи, які займалися веденням судимості, справами щодо підробки валюти та паспортів
1932	Введено посаду Генерального секретаря
1935	Створено міжнародну радіомережу для використання органами кримінальної поліції
1938	Тимчасово припинено існування через захоплення нацистами
1946	Відновлено роботу зі штаб-квартирою в Парижі
1947	Опубліковано перше червоне кодоване повідомлення
1956	МККП перейменовано в Міжнародну організацію кримінальної поліції (INTERPOL) та прийнято нову конституцію
1958	Прийнято Фінансові правила Інтерполу
1959	Проведено міжнародну зустріч з питань торгівлі наркотиками за участю директора ООН
1963	Проведено першу регіональну конференцію для країн-членів у Ліберії
1972	Інтерпол визнано міжнародною організацією
1982	Генеральною Асамблеєю прийнято Правила про міжнародну поліцейську співпрацю та контроль за архівами Інтерполу
1986	Здійснено напад екстремістського угруповання на офіс Генерального секретаріату
1989	Генеральний Секретаріат переміщено до Ліона
1990	Запущено систему зв'язку X.400, що дозволяє Національним центральним бюро надсилати електронні повідомлення один одному та Генеральному секретаріату
1992	Впроваджено автоматизовану систему пошуку для віддаленого пошуку у базах даних Інтерполу
1993	Створено аналітичний підрозділ кримінальної розвідки для вивчення зв'язків між підозрюваними, злочинами та місцезнаходженням
1999	Арабську прийнято четвертою офіційною мовою Інтерполу
2000	Запроваджено автоматичну систему ідентифікації відбитків пальців
2001	Організація розпочала діяти 24 години на добу 7 днів на тиждень після терактів на Сполучені Штати Америки 11 вересня
2002	Запущено глобальну поліцейську комунікаційну систему I-24/7, що надало всім країнам-членам надійну платформу для обміну й доступу до баз даних та інформації
2002	Запущено базу даних про втрачені прохідні документи (паспорти)
2002	Створено базу ДНК
2003	Створено Командно-координаційний центр, щоб забезпечити контактну точку для будь-якої країни-члена, яка терміново шукає інформацію поліції або стикається з кризовою ситуацією
2004	Відкрито спеціальне представництво при ООН у Нью-Йорку
2005	Опубліковано перше Спеціальне повідомлення Ради безпеки ООН щодо заморожування активів, заборони на виїзд та ембарго на озброєння
2005	Розроблено нову технологію MIND / FIND, яка дозволяє країнам надавати своїм передовим офіцерам доступ у реальному часі до баз даних
2007	Створено Глобальний навчальний центр Інтерполу
2010	Перша операція «Інфра» об'єднала чиновників багатьох країн для пошуку та арешту серйозних довгострокових міжнародних втікачів
2015	В Сінгапурі відкрито Глобальний інноваційний комплекс Інтерполу. Це науково-дослідна установа для виявлення злочинів і злочинців та інноваційного навчання й оперативної підтримки

Джерело: складено на основі [9, с. 133].

Організаційна структура Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу)

Джерело: [9, с. 135].

**Хронологія розвитку Агентства Європейського Союзу з питань співпраці
у правоохоронних органах (Європолу) як регіонального механізму
боротьби з міжнародною злочинністю**

Рік	Хронологічна подія в історії функціонування поліцейської служби Європейського Союзу
1970 р.	Створення групи ТРЕВІ за сприяння міністрів внутрішніх справ та юстиції Європейських Співтовариств
1991р.	Створення Центральноєвропейського слідчого управління (ЄВРОПОЛУ) для боротьби з міжнародним обігом наркотичних засобів та організованою злочинністю
1993 р.	Створення Відділу наркотиків Європолу (EDU) на основі домовленості міністрів внутрішніх справ та юстиції Європейських Співтовариств
1994 р.	Започаткування діяльності EDU у м. Гаага (Нідерланди)
1995 р.	Заснування Європолу у відповідності до Конвенції на основі статті КЗ Маастрихтського договору
1999 р.	Призначення першого директора Європолу (колишній координатор EDU); представлення AWF (<i>Analysis Work File</i>) як одного з перших інструментів Європолу, призначеного для здійснення збору, обміну та обробки інформації та розвідувальних даних; перша публікація щорічного звіту про організовану злочинність.
2000 р.	Прийняття рішення про створення Інформаційної системи Європолу (<i>European Information System</i>)
2001 р.	Підписання перших угод про співпрацю з Ісландією та Норвегією; створення робочої групи з боротьби з тероризмом при Європолі.
2002 р.	Створення інструменту безпечного обміну інформацією Європолу; підписання Угоди про співпрацю з США.
2005 р.	Розширення штату співробітників до 500 осіб (офіцери зв'язку, відряджені національні експерти, слухачі, підрядники)
2006 р.	Прийняття 100 офіцерів зв'язку до Європолу; перша публікація оцінки загрози організованої злочинності.
2007 р.	Перша публікація звіту про ситуацію та тенденції розвитку тероризму в ЄС.
2009 р.	Запуск програми безпечного обміну інформацією в Європолі.
2010 р.	Набуття Європолом статусу агенції ЄС.
2011 р.	Проведення першої європейської конвенції керівників поліції ЄС.
2013 р.	Відкриття Європейського центру з кіберзлочинності у Європолі.

2015 р.	Прийняття 200 офіцерів зв'язку до Європолу; запуск Спільної оперативної групи (<i>Joint Operative Team</i>) MARE.
2016 р.	Створення Європейського центру боротьби з тероризмом при Європолі; розробка та запуск вебсайту «Найбільш розшукувані втікачі у Європі»; створення Європейського центру контрабанди мігрантів при Європолі; розміщення гостей офіцерів у гарячих точках Греції та Італії.
2017 р.	Зміна офіційної назви Європолу на Агентство Європейського Союзу з питань співпраці у правоохоронних органах.

Джерело: складено на основі [9, с. 140].